

# İNTERNET KULLANCILARI İÇİN İNŞAN HAKLARI REHBERİ



Hukuki Metinler

Tavsiye Kararı CM/Rec(2014)6  
ve açıklayıcı memorandum

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

# İNTERNET KULLANCILARI İÇİN İNŞAN HAKLARI REHBERİ

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin  
üye ülkelere gönderdiği,  
internet kullanıcıları için insan hakları Kılavuzuyla  
ilgili CM/Rec(2014)6 sayılı Tavsiye Kararı  
ve açıklayıcı memorandum

Avrupa Konseyi

English edition:

*Guide des droits de l'homme  
pour les utilisateurs d'internet*

Reproduction of the texts in this publication is authorised provided the full title and the source, namely the Council of Europe, are cited. If they are intended to be used for commercial purposes or translated into one of the non-official languages of the Council of Europe, please contact [publishing@coe.int](mailto:publishing@coe.int).

Cover design and layout:  
Documents and Publications  
Production Department  
(SPDP), Council of Europe

© Council of Europe, August 2014  
Printed at the Council of Europe

# Özet

---

<b>CM/REC(2014)6 SAYILI TAVSİYE KARARI</b>	<b>5</b>
CM/Rec(2014)6 sayılı Tavsiye Kararına Ek	7
<b>AÇIKLAYICI NOT</b>	<b>15</b>
Giriş	15
Konunun arka planı ve bağlamı	16
Bakanlar Komitesi'nin üye ülkelere gönderdiği internet kullanıcıları için insan hakları kılavuzuna ilişkin CM/Rec(2014)6 sayılı Tavsiye Kararı ile ilgili görüşler	19
CM/Rec(2014)6 sayılı Tavsiye kararına Ek	24

---



# CM/Rec(2014)6

## sayılı Tavsiye Kararı

---

*(16 Nisan 2014 tarihinde Bakanlar Komitesinin,  
Bakan Vekillerinin 1197. Toplantısında kabul edilmiştir)*

1. Avrupa Konseyi üye ülkeleri, yetki alanları içinde bulunan herkesin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan insan haklarını ve temel özgürlüklerini güvence altına almakla yükümlüdürler (Sözleşme, ETS No.5). Bu yükümlülük internet kullanımı bağlamında da geçerlidir. Bu bağlamda, ifade özgürlüğü, bilgiye erişim, toplanma özgürlüğü, siber suçlardan korunma, özel hayatın korunması ve kişisel verilerin korunması haklarının savunulmasıyla ilgili diğer Avrupa Konseyi sözleşmeleri ve belgeleri de geçerlidir.

2. Üye devletlerin, insan haklarına saygı gösterme, insan haklarını koruma ve yaygınlaştırma yükümlülüklerine özel şirketlerin denetlenmesi de dahildir. Evrensel ve bölünemez olan insan hakları ve bununla ilgili standartlar, internet kullanıcıları üzerine herhangi bir özel sektör oyuncusunun yükleyeceği genel şartlar ve kuralların üzerindedir.

3. İnternet'in bir kamu hizmeti değeri vardır. İnsanlar, topluluklar, kamu yetkilileri ve özel kuruluşlar faaliyetleri için internete ihtiyaç duyarlar ve internet hizmetlerinin erişilebilir, ayırım gözetmeksizin ve makul bir ücret karşılığı sağlanabilir, emniyetli, güvenilir ve sürekli olması konularında geçerli bir beklentileri vardır. Dahası, hiç kimse, interneti kullanırken insan haklarını ve temel özgürlüklerini kullanma konusunda yasalara aykırı, gereksiz ve orantısız bir müdahaleye maruz bırakılmamalıdır.

4. Hak ve özgürlükleri kısıtlandığında veya bu hak ve özgürlüklere müdahale edildiğinde kullanıcılar insan haklarını 'online' olarak yani çevrim içinde anlayıp etkin bir biçimde kullanma konusunda desteklenmelidirler. Bu destek, etkin hukuk yollarına erişim konusunda rehberliği de içermelidir. İnternetin kamuya ilişkin faaliyetlerin icrasında saydamlık ve hesap verebilirlikle ilgili olarak sunduğu fırsatlar göz önüne alınarak, kullanıcılar demokratik yaşama katılmada internetten yararlanma konusunda güçlendirilmelidirler.

5. Mevcut insan haklarının ve temel özgürlüklerin gerek 'offline' (çevrim dışı) gerekse 'online' (çevrim içi) olarak eşit bir biçimde uygulanmasını sağlamak üzere, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Kuruluş Belgesinin Madde 15.b'si uyarınca:

5.1. Ek'te belirtildiği gibi, Kılavuzun yurttaşlar, kamu yetkilileri ve özel sektör oyuncularını arasında, internet kullanıcılarının insan haklarının savunulması amacıyla aktif bir biçimde yaygınlaştırılmasını ve kullanıcıların insan haklarını ve temel özgürlüklerini internet üzerinden tam olarak kullanmalarını sağlamak üzere, bu Kılavuzun uygulanması için özel önlemler alınmasını tavsiye eder;

5.2. Özellikle de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ilgili içtihatları ışığında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine aykırı olduğu durumlarda, internette hakların ve özgürlüklerin kullanılmasının değerlendirilmesini, düzenli aralıklarla gözden geçirilmesini ve yerine göre, söz konusu hak ve özgürlüklerin önündeki kısıtlamaların kaldırılmasını tavsiye eder. Uygulanacak herhangi bir kısıtlama, yasa ile öngörülmeli, demokratik bir toplumda geçerli bir amaca ulaşılması için gerekli olmalı ve bu geçerli amaçla orantılı olmalıdır;

5.3. Hak ve özgürlükleri kısıtlandığında veya haklarının ihlal edildiğini düşündüklerinde, internet kullanıcılarının etkili yasal çözümlere erişimlerinin temin edilmesini tavsiye eder. Bunun gerçekleştirilmesi için ilgili kurum, kuruluş ve topluluklar arasında işbirliğinin ve koordinasyonun iyileştirilmesi gerekir. Bu aynı zamanda özel sektör oyuncularının ve sivil toplum örgütlerinin olaya dahil edilmesini ve bunlarla etkili işbirliğini de gerektirir. İlgili ulusal bağlama bağlı olmak üzere, söz konusu işbirliği, veri koruma makamlarınca, ulusal insan hakları kurumlarınca (ombudsmanlar gibi), yargı usulleri ve acil telefon hatları kanalıyla sağlanacak hak arama mekanizmalarını da içerebilir.

5.4. internette insan hakları ve temel özgürlüklerin korunmasını etkileyen standartlar ve prosedürlerle ilgili olarak, Avrupa Konseyi sınırlarının ötesindeki diğer Devlet ve Devletler dışındaki aktörlerle koordinasyonun yaygınlaştırılmasını tavsiye eder;

5.5. özel sektörün kurumsal sosyal sorumluluklarını yerine getirirken, özellikle de saydamlıkları ve hesap verebilirlikleri açısından, "Birleşmiş Milletlerin 'Koru, Saygı Göster ve Çare Bul' Çerçevesinin uygulanmasını sağlayan, İş ve

İnsan Haklarıyla ilgili Rehberlik İlkeleri”ne uygun olarak, ilgili Devlet yetkilileriyle ve sivil toplumla hakiki bir diyaloga girmesinin teşvik edilmesini tavsiye eder. Özel sektör aynı zamanda kılavuzun yaygınlaştırılmasına katkıda bulunma konusunda da teşvik edilmelidir;

- 5.6. sivil toplum örgütlerinin, kılavuzun internet kullanıcıları için etkili bir vasıta olmasını sağlamak üzere yaygınlaştırılması ve uygulanmasını desteklemeleri için teşvik edilmesini tavsiye eder.

## **CM/Rec(2014)6 sayılı Tavsiye Kararına Ek**

### **Giriş**

1. Bu kılavuz sizin için, yani internet kullanıcısı için, internet kullanırken sahip olduğunuz insan haklarınızı, bunların muhtemel kısıtlamalarını ve bu gibi kısıtlamalarla ilgili olarak başvurulabilecek mevcut yasal çözümleri öğrenebileceğiniz bir araçtır. İnsan hakları ve temel özgürlükler internet üzerinde online olarak da, offline (çevrim dışı) olarak da eşit bir biçimde geçerlidir. Bu ilke diğer internet kullanıcılarının hak ve özgürlüklerine saygıyı da içerir. Kılavuzda size internet bağlamında, pratikte hak ve özgürlüklerin neler olduğu, bu hak ve özgürlüklere nasıl bel bağlanabileceği ve bunların nasıl kullanılabileceği ve bunun yanı sıra, hukuksal yollara nasıl başvurulabileceğiyle ilgili bilgiler sunulmaktadır. Bu belge, belirli dönemlerde güncellemeye açık, gelişmekte olan bir dokümandır.

2. Bu kılavuz, insan haklarının korunmasına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer Avrupa Konseyi sözleşmeleri ve belgelerine dayalıdır. Avrupa Konseyinin tüm üyeleri, imzalayıp kabul ettikleri belgelerde yer alan hak ve özgürlüklere saygı göstermek, onları korumak ve yerine getirmekle görevlidirler. Kılavuz aynı zamanda bu hak ve özgürlüklerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince sürekli yorumlanmasından ve Avrupa Konseyinin ilgili diğer belgelerinden esinlenmiştir.

3. Bu kılavuz yeni insan hakları ve temel özgürlükler oluşturmaz. Kılavuz, mevcut insan hakları standartları ve bunları uygulama mekanizmaları üzerine inşa edilmiştir.<sup>1</sup>

---

1. Bu kılavuz Avrupa Konseyinin 47 üye ülkesinin Bakanlar Komitesince kabul edilen bir tavsiye kararının bir parçasıdır. Kılavuzla ilgili daha fazla açıklayıcı bilgi tavsiye kararının açıklama notunda bulunabilir.



## İnternete erişim ve bu konuda ayırım gözetilmemesi

1. İnternete erişim hak ve özgürlüklerinizi kullanmada ve demokrasiye katılımda önemli bir vasıttadır. O nedenle mahkeme kararı olmaksızın arzunuz hilafına internet bağlantınız kesilemez. Bazı hallerde sözleşmelerden kaynaklanan düzenlemeler sonucunda hizmet kesintiye uğrayabilir ancak bu, en son başvurulacak bir tedbir olmalıdır.
2. İnternete erişim makul bir ücret karşılığında olmalı ve ayırım gözetilmeksizin sağlanmalıdır. Kendi seçtiğiniz cihazları kullanarak internet içeriğine, uygulamalarına ve hizmetlerine mümkün olan en geniş bir biçimde erişim sağlayabilmelisiniz.
3. Kırsal ve coğrafi olarak uzak bölgelerde yaşıyorsanız, düşük gelirliyseniz ve/veya özel ihtiyaç veya engelleriniz varsa kamu makamlarının internete erişiminizi kolaylaştırmak için makul bir gayret göstermesini ve bu konuyla ilgili özel tedbirler almasını beklemelisiniz.
4. Kamu yetkilileriyle, internet hizmet sağlayıcılarıyla ve online içerik ve hizmet sağlayıcılarıyla veya diğer gruplarla veya kullanıcı gruplarıyla ilişkilerinizde, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din veya inanç, siyasi veya diğer görüş, ulusal veya sosyal köken, ulusal bir azınlıkla bağlantı, mülk, doğum veya etnik köken, yaş veya cinsel yönelim gibi diğer durumlarınız nedeniyle size karşı ayrımcılık yapılmamalıdır.

## İfade ve bilgi özgürlüğü

Müdahalede bulunulmadan ve ulusal sınırlar göz önüne alınmaksızın, seçtiğiniz bilgi ve fikirleri araştırma, alma ve verme hakkına sahipsiniz. Bu, şu anlama gelmektedir:

1. İnternet üzerinden online olarak kendinizi ifade etme ve diğerlerinin bilgi ve görüşlerine erişim özgürlüğüne sahipsiniz. Buna, siyasi konuşmalar, dinle ilgili görüşler, olumlu kabul edilen ve incitici bulunmayan görüş ve ifadelerin yanı sıra, diğerlerini rencide edebilecek, şoke edebilecek veya rahatsız edebilecek görüş ve ifadeler de dahildir. Mahremiyet hakkı dahil olmak üzere, başkalarının saygınlığına veya haklarına gerekli duyarlılığı göstermelisiniz;
2. Kısıtlamalar ayrımcılığı, nefret duygularını veya şiddeti tetikleyen ifadeler için uygulanabilir. Söz konusu kısıtlamalar yasalara uygun olmalı, dar kapsamlı tutulmalı ve mahkemelerin gözetiminde uygulanmalıdır;

3. Telif hakları dahil olmak üzere, fikri mülkiyet haklarının korunmasına saygı göstermek suretiyle içerik yaratmakta, içeriği yeniden kullanıp dağıtmakta serbestsiniz;

4. ifade özgürlüğünüze ve bilgilendirme özgürlüğünüze saygı göstermek ve bu özgürlükleri korumak kamu yetkililerinin bir görevidir. Bu özgürlüklere getirilecek herhangi bir kısıtlama keyfi olmamalı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygun olarak, diğer amaçların yanı sıra, ulusal güvenliğin veya kamu düzeninin, kamu sağlığının ve ahlakının korunması gibi geçerli bir amaca yönelik olmalı ve insan hakları yasasıyla uyumlu olmalıdır. Ayrıca, bu kısıtlamalar bu konuda size rehberlik edecek ve hakkınızı aramanıza yardımcı olacak bilgilerle birlikte sizin bilginize sunulmalı ve yalnızca geçerli bir amaca ulaşılması için gerekli olandan daha geniş kapsamlı veya daha uzun süreli kısıtlamalar olmamalıdır;

5. İnternet hizmet sağlayıcınızın ve online içerik ve hizmet sağlayıcılarınızın insan haklarına saygı gösterme ve taleplerinize cevap verecek mekanizmalar sağlama konusunda kurumsal sorumlulukları vardır. Ancak, sosyal ağlar gibi online hizmet sağlayıcılarının içerikle ilgili politikaları nedeniyle belirli tür içerik ve davranışları kısıtlayabileceklerini bilmelisiniz. Söz konusu hizmeti kullanıp kullanmama konusunda bilgilendirilmiş bir şekilde karar verebilmeniz için muhtemel kısıtlamalardan haberdar edilmelisiniz. Bu bilgilendirme, online hizmet sağlayıcısının söz konusu hizmetten yararlanılırken neyin yasa dışı veya uygunsuz olduğunu düşündüğü ve hizmet sağlayıcısının bu konuyla ne şekilde baş edeceği konusunda spesifik bilgileri de içerir;

6. Örneğin bir takma ad kullanarak internet üzerinden kimliğinizi açıklamamayı seçebilirsiniz. Bununla birlikte, milli makamların kimliğinizin açığa çıkmasına yol açabilecek tedbirler alabileceğini de bilmelisiniz.

## **Toplanma, örgütlenme ve katılım**

İnterneti kullanarak diğer bireylerle bir araya gelme ve dernek kurma hakkına sahiptir. Pratikte bu şu anlama gelmektedir:

1. Kamu yetkililerince resmen tanınmış veya tanınmasınlar, sosyal gruplar ve topluluklar kurma, bunlara katılma, bunları harekete geçirme ve bunlarda yer alma amacıyla herhangi bir web sitesini, uygulamayı veya diğer hizmet oluşumunu seçme özgürlüğüne sahiptir. Aynı zamanda işçi sendikası kurma ve bunlara katılma hakkınızı kullanmak için de interneti kullanabilmelisiniz;

2. İnternet üzerinden barışçı bir biçimde protesto eylemi gerçekleştirme hakkına sahiptir. Ancak, online protesto eyleminiz tikanıklıklara, hizmetlerin

sekteye uğramasına ve/veya başkalarının malına zarar verilmesine neden olursa, bunun yasal sonuçlarıyla karşılaşabileceğinizi bilmelisiniz;

3. Dilekçeler imzalamak ve internetin nasıl yönetileceğine dair politikaların oluşturulmasına katılmak da dahil, yerel, ulusal ve küresel kamu politikaları tartışmalarına, yasamayla ilgili inisiyatiflere ve karar verme süreçlerinin kamu tarafından incelenmesine katılmak üzere mevcut online araçları kullanma özgürlüğüne sahipsiniz.

## **Mahremiyet ve verilerin korunması**

İnternette özel ve aile yaşamı hakkına sahipsiniz. Buna kişisel verilerinizin korunması ve yazışma ve iletişiminizin gizliliği de dahildir. Bunun anlamı şudur:

1. İnterneti kullanırken kişisel verilerinizin düzenli aralıklarla işleme tabi tutulduğunu bilmelisiniz. Bu, internet tarayıcıları, elektronik posta, mesajlar, internet üzerinden sesle iletişim protokolleri, sosyal ağlar, arama motorları ve 'cloud' veri saklama hizmetlerini kullanırken gerçekleşmektedir;

2. Kamu makamlarının ve özel şirketlerin, kişisel verilerinizi işleme tabi tutarken belirli kurallara ve prosedürlere saygı gösterme yükümlülüğü vardır;

3. Kişisel verileriniz sadece yasalar tarafından öngörüldüğünde veya sizin rızanızla işleme tabi tutulmalıdır. Hangi kişisel verilerinizin işleme tabi tutulduğu ve/veya üçüncü taraflara aktarıldığı, bu işlemin ne zaman, kimin tarafından ve ne amaçla yapıldığı konusunda bilgilendirilmelisiniz. Genelde kişisel verileriniz üzerinde kontrol yetkinizi kullanabilmelisiniz (verilerin doğruluğunu kontrol edebilirsiniz, düzeltme yapılmasını, silinmesini talep edebilirsiniz, kişisel verilerinizin gereğinden uzun bir süre saklandığını tespit edebilirsiniz);

4. Genel gözetleme veya dinleme tedbirlerine maruz bırakılmamalısınız. Yasalar tarafından öngörülen istisnai durumlarda, örneğin bir ceza soruşturması amacıyla kişisel verileriniz bağlamında mahremiyetinize müdahale edilebilir. Bu açıdan ilgili yasa veya politikalar ve haklarınız konusunda erişilebilir, anlaşılabilir ve net bilgiler size sağlanmalıdır;

5. İş yerinizde de mahremiyetinize saygı gösterilmelidir. Buna özel online yazışmalarınız ve iletişim mesajlarınızın mahremiyeti de dahildir. İşvereniniz, sizinle ilgili olarak gerçekleştirilen herhangi bir gözetleme ve/veya izlemeden sizi haberdar etmelidir;

6. Veri koruma yasalarına ve ilkelerine uyulmasını sağlamak üzere, Avrupa ülkelerinin büyük çoğunluğunda mevcut olan veri koruma makamlarından yardım alabilirsiniz.

## **Eğitim ve okuryazarlık**

Bilgiye erişim hakkı da dahil olmak üzere eğitim hakkına sahipsiniz. Bunun anlamı şudur:

1. Resmi dillerde, eğitime ve kültürel, bilimsel, akademik ve diğer içeriğe online olarak erişime sahip olmalısınız. Fikri mülkiyet hakkı sahiplerine eserleri karşılığında ödeme yapılabilmesi için bu erişim bazı koşullara bağlanabilir. Aynı zamanda, mevcut olduğu hallerde, internetteki kamuya açık alanda kamu fonlarıyla oluşturulmuş araştırma ve kültür eserlerine serbestçe erişim sağlayabilmelisiniz;

2. İnternet ve medya okuryazarlığının bir parçası olarak, internetteki hak ve özgürlüklerinizi kullanmak üzere dijital eğitime ve bilgiye erişim sağlayabilmelisiniz. Bunlar, çok geniş bir yelpazeyi kapsayan internet araçlarını anlamaya, kullanmaya ve bunları kullanarak çalışmaya yönelik becerileri de içermektedir. Bu sayede erişim sağladığınız veya erişmek istediğiniz içerik, uygulamalar ve hizmetlerin doğruluğunu ve güvenilirliğini eleştirel bir biçimde analiz edebilmelisiniz.

## **Çocuklar ve gençler**

Bir çocuk veya genç bir insan olarak, bu kılavuzda ana hatları verilen tüm hak ve özgürlüklere sahipsiniz. Özellikle de yaşınızın küçük olması nedeniyle, interneti kullanırken özel korumaya ve rehberliğe hak kazanmış durumdasınız. Bunun anlamı şudur:

1. Görüşlerinizi özgürce ifade etme ve toplum yaşamına katılma, sesinizi duyurma ve sizi etkileyen konularda karar verme sürecine katkıda bulunma hakkına sahipsiniz. Görüşlerinize, ayrımcılık yapılmaksızın, yaşınıza ve olgunluk durumunuza göre gereken ağırlık verilmelidir.

2. Mahremiyetinizi nasıl koruyacağınız da dahil olmak üzere, internetin emniyetli bir biçimde kullanılması konusunda öğretmenlerinizden, eğitimcilerinizden ve ebeveyn veya velilerinizden yaşınıza ve eğitim düzeyinize uygun bir dilde bilgi almayı bekleyebilirsiniz;

3. İnternette oluşturacağınız veya diğer internet kullanıcılarınca sizinle ilgili olarak oluşturulacak içeriğe dünyanın her tarafından erişilebileceğini ve bunun

onurunuzu, güvenliğinizi ve özel hayatınızın gizliliğini tehlikeye atabileceğini veya şimdi veya hayatınızın daha sonraki bir evresinde size veya haklarınıza bir şekilde zarar verebileceğini bilmelisiniz;

4. Yasadışı online içerik ve davranışlar (örneğin online taciz) ve aynı zamanda yasa dışı olduğu iddia edilen içeriğin ilgili makamlara bildirilebileceği konusunda size açık ve anlaşılır bilgiler verilmesini bekleyebilirsiniz. Bu bilgiler yaşıncınıza ve içinde bulunduğunuz şartlara göre uyarlanmalıdır ve bilgilerinizin gizliliğine ve kimliğinizin açıklanmamasına gereken saygı gösterilerek bu konuda size tavsiyelerde bulunulmalı ve destek verilmelidir;

5. Özellikle de internette cinsel istismar ve tacizle ve diğer siber suçlarla ilgili olarak, fiziksel, zihinsel ve ahlaki sağlığınıza yönelik müdahalelere karşı size özel bir korunma sağlanmalıdır. Özellikle de bu tür tehditlere karşı kendinizi korumak üzere eğitime hakkına sahipsiniz.

## **Etkili yasal yollar**

1. İnsan haklarınız ve temel özgürlükleriniz kısıtlandığında veya ihlal edildiğinde etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkına sahipsiniz. Yasal bir çözüme ulaşmak için yasal işlemlere hemen başlamanıza gerek olmayabilir. Yasal çözüm arama yolları mevcut olmalı, bilinir olmalı, erişilebilir olmalı, makul maliyetli olmalı ve uygun tazmin ve telafiyi sağlayabilmelidir. Etkili hukuksal çözümler doğrudan doğruya internet hizmet sağlayıcılarından, kamu yetkililerinden ve/veya insan hakları kurumlarından sağlanabilir. Söz konusu ihlale bağlı olmak üzere, etkili yasal çözümler arasında soruşturma, açıklama, yanıt, düzeltme, özür dileme, hakların eski haline getirilmesi, internet bağlantısının yeniden sağlanması ve tazminat yer alabilir. Uygulamada bunun anlamı şudur:

1.1. İnternet hizmet sağlayıcınız, online içerik ve hizmet sağlayıcılarınız veya diğer şirket ve/veya kamu makamları sizi haklarınız, özgürlükleriniz ve bunları nasıl elde edeceğinize ilişkin yasal çözümler konusunda bilgilendirmelidir. Bu bilgilendirmeye, haklarınıza müdahaleyle ilgili bildirim yapma ve şikayette bulunma ve haklarınızın telafisi konusunda bilgiye kolayca erişim de dahildir;

1.2. İlave bilgiler ve rehberlik kamu makamlarınca, ulusal insan hakları kurumlarınca (ombudzmanlar gibi), veri koruma makamlarınca, yurttaş danışma bürolarınca, insan hakları veya dijital haklar derneklerince veya tüketici kuruluşlarınca sağlanabilir;

1.3. Milli makamlar, bu suçlar özellikle de dijital kimliğinize, bilgisayarınıza ve bilgisayarınızdaki bilgilere yasa dışı erişim, bunlara müdahale, bunlarda

sahtecilik veya bunlarla ilgili diğer dolandırma amaçlı manipölasyon söz konusu olduğunda, sizi internette işlenen veya internet kullanılırken işlenen suç faaliyetlerine veya ceza suçlarına karşı, korumakla yükümlüdürler.

2. İnternetle ilgili olarak hak ve özgürlüklerinizin belirlenmesinde veya bir ceza suçuyla suçlanmanızda:

2.1. Bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde adil yargılanma hakkına sahipsiniz;

2.2. Tüm iç hukuk yolları tüketildiğinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel başvuru hakkına sahipsiniz.



# Açıklayıcı Not

---

## Giriş

1. İnternet insanların günlük yaşamında ve insan topluluklarının tüm alanlarında önemli bir rol oynamaktadır. İnternet sürekli olarak gelişmekte ve vatandaşlara bilgi ve hizmetlere erişim, internete bağlanma ve iletişim kurma ve fikir ve bilgileri küresel olarak paylaşma olanakları sunmaktadır. İnternetin sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetler üzerindeki etkisi de artmaktadır.

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine internetle ilgili giderek artan sayıda dava gelmektedir (Mahkeme)<sup>2</sup>. Mahkeme internetin bireylerin ifade ve bilgi özgürlüğü haklarını kullandıkları başlıca vasıtalarından biri haline geldiğini ve bunu yaparken siyasi konular ve genel ilgi alanlarındaki faaliyetlere ve tartışmalara katılmada çok önemli bir araç sunduğunu doğrulamıştır.<sup>3</sup>

3. Avrupa Konseyinin 2012-2015 İnternet Yönetişim Stratejisinde internet kullanıcılarının haklarına önem verilmektedir. Söz konusu stratejinin, internete erişimin yaygınlaştırılması ve internetin en iyi bir biçimde kullanılmasını amaçlayan, 'İnternet Kullanıcılarının Hak ve Özgürlüklerinin Azami Düzeye Getirilmesi' bölümünde, bu amaca yönelik bir hareket tarzı olarak, "internet kullanıcılarının hak ve özgürlüklerinin olumsuz etkilendiğini düşündüklerinde: bir olayın haber verilmesi, şikayette bulunulması veya cevap hakkı aranması, hak ihlalinin telafi edilmesi veya diğer bir başvuru şekli arama gibi yöntemleri kullanmak üzere, internette rol oynayan başlıca aktörlerle ve hükümet kurumlarıyla iletişim kurmalarını ve bu kurumlara etkili bir biçimde başvurmalarını sağlayacak, mevcut insan haklarını içeren bir özet bilgi derlemesinin hazırlanması" yer almaktadır.

---

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin internete ilişkin içtihatlarını görmek için Ekim 2013 tarihli, yeni teknolojiler konulu bilgi belgesini ziyaret edin.

3. Bakınız: Yıldırım/Türkiye davası, no 3111/10 § 54.



## Konunun arka planı ve bağlamı

4. Medya ve Bilgi Toplumu Yönlendirme Komitesi (CDMSI) 27-30 Nisan 2012 yılında yaptığı ilk toplantısında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine İnternet Kullanıcılarının Haklarına ilişkin Uzmanlar Komitesi (MSI-DUI) kurmasını önererek komitenin ilk yetki ve sorumluluklar belgesini hazırlamayı kabul etti. CDMSI'nın önerisi uyarınca Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Bakan Vekillerinin 6 Temmuz 2012'de yapılan 1147. Toplantısında söz konusu yetki ve sorumluluklar belgesini kabul etti.<sup>4</sup> MSI-DUI'nın yetki ve sorumluluklar belgesi uyarınca aşağıdaki sonuca ulaşılmıştır:

“İnternet kullanıcılarının, hak ve özgürlüklerinin olumsuz etkilendiğini düşündükleri durumlarda internet konusundaki başlıca rolü oynayan birimlerle ve hükümet kurumlarıyla iletişim kurduklarında ve bu kurumlara etkili bir çözüm için başvurduklarında, haklarını anlamalarına ve kullanmalarına yardımcı olmak üzere, mevcut insan haklarını içeren bir kitapçık hazırlanmıştır (2013) (bundan böyle Kitapçık olarak anılacaktır).”

5. MSI-DUI ilk toplantısını 13-14 Eylül 2012 tarihinde Strasburg'da yapmıştır. Toplantıda MSI-DUI'nin amacının yeni insan hakları oluşturmak değil, mevcut hakların internet bağlamında nasıl uygulandığını incelemek olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır. MSI-DUI sosyal iletişim ağlarına ve topluluklarına, internet kullanıcılarının karşılaştıkları sorunlarla ve dolayısıyla da bu grupların insan haklarının ihlallerine ve bununla ilgili mevcut çözüm yollarına ilişkin bir anket göndermiştir.

6. İnternet Yönetişim Forumunda, “İnternet Kullanıcılarının Güçlendirilmesi—hangi araçlarla?” adlı çalıştayda (6 ila 9 Kasım 2012, Bakü) paydaşlarla istişarelerde bulunulmuştur. Toplantıya katılan MSI-DUI üyeleri söz konusu faaliyetin sağladığı çeşitli gruplara erişim imkânlarını kullanarak, Kitapçık açısından anlamlı olan konularda paydaşların geri bildirimini elde etmişlerdir. Çalıştayda, kullanıcıların ürettiği içeriğin gerekli sürece uyulmaksızın internetten kaldırılması, kişisel veri korumasına ilişkin sorunlar ve etkili hukuk yollarının eksikliği gibi, internet kullanıcılarının karşılaştıkları sorunlar üzerinde durulmuştur.

7. MSI-DUI ikinci toplantısını 13-14 Aralık 2012 tarihinde Strasburg'da yapmıştır. Toplantıda ankete çeşitli paydaşların verdiği yanıtlar ele alınmış ve paydaşlara erişim sonucunda elde edilen bilgiler üzerinde görüşülmüştür. MSI-DUI çalışmalarının ilk analitik aşamasını tamamlamaya karar vermiş ve bu

4. Bakınız CM(2012)91 sayılı Tavsiye Kararı.

esasa göre, Kitapçığı kaleme almaya başlamıştır. İlk taslak metnin ana hatları söz konusu toplantıda ele alınmıştır.

8. 20-21 Mart 2013 tarihinde Strasburg'da yapılan üçüncü toplantısında ifade özgürlüğü hakkı, özel yaşam hakkı, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü hakkı, online güvenlik, eğitim hakkı, çocuğun hakları, ayrımcılık karşıtlığı ve etkili hukuk yollarına erişim hakkına ilişkin hususları ayrıntılı olarak ele almıştır. Söz konusu inceleme Avrupa Konseyinin bağlayıcı ve bağlayıcı olmayan standartlarına ve AİHM'nin içtihatlarına dayandırılarak yapılmıştır. MSI-DIU aynı zamanda, bir Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi bildirisi veya tavsiye kararı gibi, Kitapçığı onaylamak üzere benimseyeceği bir enstrümanı da ele almıştır. Bu enstrüman hem internet kullanıcılarına online olarak insan hakları hakkında basit ve anlaşılır bir kılavuz sağlama, hem de üye devletlerin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesiyle ilgili yükümlülüklerine ve diğer Avrupa Konseyi standartlarına uygun bir metni kabul etmeleri şeklindeki ikili hedefin gereklerini karşılamalıdır.

9. CDMSI'nin 23-26 Nisan 2013 tarihinde Strasburg'da yaptığı üçüncü toplantısında, Kitapçıkta resmi dille sadeleştirilmiş dil birlikte kullanılırken, mevcut insan haklarının ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarının gereğinden fazla basitleştirilmesinden kaçınılması gereğine değinilmiştir. Görüşmelerde süratle değişmekte olan internet politikalarının yansıtılabilmesi için düzenli aralıklarla güncelleştirilmesinin arzu edilir olduğu da vurgulanmıştır. CDMSI aynı zamanda, görüşmeler esnasında henüz bir 'çalışma dokümanı' olduğundan, dokümanla ilgili geniş kapsamlı kılavuzluk ve oryantasyon sağlamak üzere, taslak Kitapçıkla ilgili görüş bildirmeyi de kararlaştırmıştır. Bunun sonucunda alınan görüşler MSI-DUI'nin ifade özgürlüğü hakkına, özel yaşam hakkına, eğitim hakkına, çocuğun haklarına ve siber suçlara karşı korunma hakkına özel önem veren kullanıcı dostu, farkındalık artırıcı bir doküman hazırlama yaklaşımını destekler nitelikte olmuştur.

10. Taslak Kitapçık, İnternet Yönetişimine ilişkin Avrupa Diyalogu toplantısında (EuroDIG, 20-21 Haziran 2013, Lizbon), özellikle de "İnsanca bir İnternete Doğru? Online Geleceğimiz için Kurallar, Haklar ve Sorumluluklar" adlı çalıştayda sunulmuş ve paydaşlarla birlikte ele alınmıştır. Çalışmaya katılan MSI-DUI üyeleri arasında Lizbon'da bir toplantı yapılmıştır. Toplantıda, internet kullanıcılarının daha kolaylıkla erişim sağlaması amacıyla taslak Kitapçığın kısaltılması konusu ele alınmıştır. Bu görüşmeleri ve MSI-DUI üyelerinin oturum arasında yaptıkları toplantıyı müteakiben, 10 Eylül 2013'te Strasburg'da, mevcut MSI-DUI üyelerince bir *ad hoc* toplantı yapılmıştır. MSI-DUI, ekinde internet

kullanıcıları için bir insan hakları ve temel özgürlükler taslak Kitapçığı olan bir Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin, İnternet Kullanıcıları için İnsan Hakları Taslak Tavsiye Kararını incelemiştir. Kitapçıkta kullanıcıya doğrudan doğruya hitabeden bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşım ışığında, Kitapçığın adının “İnternet Kullanıcıları için İnsan Hakları Kılavuzu” olarak değiştirilmesine karar verilmiştir.

11. MSI-DUI 1-2 Ekim 2013 tarihinde Strasbourg’da yaptıkları son toplantıda, İnternet Kullanıcıları için İnsan Hakları Kılavuzu’na (bundan böyle Kılavuz olarak geçecektir) ilişkin bir Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi taslak karar tasarısıyla ilgili olarak CDMSA’ya yapacakları teklifleri incelemiş ve nihai hale getirmiştir. MSI-DUI, İnternet Yönetişim Forumunda (22-25 Ekim 2013, Endonezya) Kılavuzla ilgili bir Avrupa Konseyi Açık Forumu dahil olmak üzere, birden çok paydaşın katılacağı istişare toplantıları düzenlemeyi kararlaştırmıştır. Özel sektörü, sivil toplum kuruluşlarını, teknik camiyı ve akademisyenleri temsil eden bir dizi seçilmiş paydaşın Kılavuzla ilgili görüş ve önerilerini sağlamaları istenmiştir. Ayrıca, İnsan Hakları Yönlendirme Komitesi (CDDH), Hukuksal İşbirliği Avrupa Komitesi (CDCJ), Suç Sorunlarıyla ilgili Avrupa Komitesi (CDPC) gibi Avrupa Konseyi Yönlendirme Komitelerinin yanı sıra, Kişisel Verilerin Otomatik olarak İşlenmesi bağlamında Bireylerin Korunmasına ilişkin Sözleşme İstişare Komitesi (TPD), Siber Suçlar Sözleşmesi Komitesi (T-CY), Terörizm Uzmanları Komitesi (CODEXTER) ve Çocukların Cinsel İstismar ve Cinsel Tacize karşı korunmasına ilişkin Sözleşmeye Taraf olan ülkeler komitesi (T-ES) gibi diğer geleneksel komitelerden de taslak karar tasarısıyla ilgili gayri resmi yorum ve geri bildirimleri istenmiştir. Buna cevaben CDDH, CDCJ ve T-PD Bürosu üyelerinin sağladığı görüşler dikkate alınmış ve CDMSI tarafından taslak Tavsiye Kararına ve taslak Açıklayıcı Nota dahil edilmişlerdir.

12. Ayrıca, özel sektör (telekomünikasyon şirketleri, online hizmet sağlayıcılar,) kilit sivil toplum örgütleri, teknik camia temsilcilerinden ve dünyanın çeşitli bölgelerinden akademisyenlerden yaklaşık 30 katkı alınmıştır. Bu katkılarda genellikle Avrupa Konseyinin taslak Kılavuz üzerindeki çalışmaları memnunlukla karşılanmış ve Kılavuzda yapılacak değişikliklerle ilgili çeşitli öneri ve görüşler belirtilmiştir.

13. CDMSI 3-6 Aralık 2013 tarihinde yaptığı dördüncü toplantısında MSI-DUI’nin internet kullanıcıları için insan hakları kılavuzuna ilişkin taslak Bakanlar Komitesi tavsiye kararıyla ilgili tekliflerini incelemiştir. CDMSI yukarıda değinilen birden çok paydaşla yapılan istişareleri dikkate almış ve e-posta yoluyla gönderilen görüşlere dayalı olarak taslak tavsiye kararını nihai hale getirmiştir.

## **Bakanlar Komitesi'nin üye ülkelere gönderdiği internet kullanıcıları için insan hakları kılavuzuna ilişkin CM/Rec(2014)6 sayılı Tavsiye Kararı ile ilgili görüşler**

14. Bu tavsiye kararının amacı Avrupa Konseyinin tüm üye ülkelerinde, internette insan haklarının ve temel özgürlüklerin kullanılmasını ve korunmasını destekleyip yaygınlaştırmaktır. Bireylerin ve toplulukların internete erişimi ve interneti en iyi şekilde kullanımı için bu hak ve özgürlükleri internet ortamında kullanmaları konusunda bilgilendirilmeleri ve güçlendirilmeleri gereklidir. Bu yaklaşım, Avrupa konseyi Bakanlar Komitesinin, internete insan odaklı ve insan haklarına dayalı vizyonunu vurguladığı, internet kullanıcılarının, bir internet yönetim ilkesi olarak, internette hak ve özgürlüklerini kullanma konusunda güçlendirildiği, 2011 yılında yayınlanan İnternet Yönetişim İlkeleri Deklarasyonunda da teyit edilmişti.

15. Bu tavsiye kararına ek olarak sunulan Kılavuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan seçilmiş insan haklarıyla ilgili ve diğer Avrupa Konseyi standartlarına dayalı bazı temel bilgileri içermektedir. Kılavuzda, özellikle de ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğü, özel yaşam ve kişisel verilerin korunması, çocuk hakları ve etkin hukuk yollarına erişim hakkı gibi, belirli hak ve özgürlükler ve ilgili uluslararası hukuk standartları üzerinde durulmaktadır. Kılavuz kullanıcıların rahatça anlayabilecekleri bir dille kaleme alınmıştır. MSI-DUI (İnternet Kullanıcılarının Haklarına İlişkin Uzmanlar Komitesi ) mümkün olduğunca sade bir metin oluşturulması amacıyla, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatları da dahil olmak üzere, üye ülkelerin uluslararası hukuk kapsamındaki yükümlülüklerini açıklayan, tamamen hukuki dille kaleme alınmış metinlere atıfta bulunmamayı kararlaştırmıştır.

16. İnsan hakları ve temel özgürlükler gerek çevrim dışı gerekse internet ortamında geçerli olan çeşitli Avrupa Konseyi belgelerinde teminat altına alınmış olup, bunlar sadece internete özgü hususlar değildir. Özellikle de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarında yorumlanan insan hakları ve temel özgürlükler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer almaktadır. Bir dizi Avrupa Konseyi sözleşmesi ve diğer bağlayıcı olmayan enstrümanlar internet kullanıcıları için ilave açıklamalar ve yönelimler sunmaktadır. MSI-DUI, internet kullanıcılarının hak ve özgürlüklerini anlamaları için Avrupa Konseyinin ve Birleşmiş Milletlerin ilgili uluslararası hukuk standartlarının sade bir dille anlatılması gerektiğini göz önüne almışlardır.

## Giriş

17. Giriş bölümünde Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulunun üye ülkelere gönderdiği söz konusu tavsiye kararını kabul etmesinin nedenleri açıklanmaktadır. Tavsiye kararı insan hakları ve temel özgürlüklerin emniyete alınması sorumluluğunun Avrupa Konseyi üye ülkelere ait olduğu önermesine dayanmaktadır. Bu da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) yorumladığı şekilde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine (AİHS) uygun bir biçimde gerçekleştirilmelidir. Avrupa Konseyinin, özellikle de Siber Suçlar Sözleşmesi (bundan böyle Budapeşte sözleşmesi olarak geçecektir) Çocukların Cinsel İstismara ve Cinsel Tacize karşı Korunması Sözleşmesi (CETS No.201, bundan böyle 'Lanzarote Sözleşmesi' olarak geçecektir) ve Kişisel Verilerin Otomatik Olarak İşleme Tabi Tutulması Kapsamında Bireylerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (ETS No.108, bundan böyle '108 Sözleşmesi' olarak geçecektir) gibi yasal bağlayıcılığı olan diğer enstrümanları da konuyla ilgilidir.

18. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince kabul edilen ve üye ülkelere internetle ilgili konularda yol gösteren diğer bağlayıcı olmayan standartlar arasında; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, internetin kamu hizmeti değerini yaygınlaştırmaya yönelik tedbirlerle ilgili CM/Rec(2007)16 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, internet filtreleri bağlamında ifade özgürlüğüne ve bilgiye saygının yaygınlaştırılmasına yönelik tedbirleri içeren CM/Rec(2008)6 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, şahısların belirli profillere göre sınıflandırılmaları bağlamında kişisel verilerin otomatik olarak işlenmesinde bireylerin korunmasına ilişkin CM/Rec(2010)13 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, yeni bir medya kavramına ilişkin CM/Rec (2011)7 sayılı Tavsiye Kararı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, sosyal iletişim ağıyla ilgili hizmetler bağlamında insan haklarının korunmasına ilişkin CM/Rec(2012)4 sayılı Tavsiye Kararı ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, arama motorlarıyla ilgili olarak insan haklarının korunmasına ilişkin CM/Rec(2012)3 sayılı Tavsiye Kararı sayılabilir.

19. Giriş bölümünün ikinci maddesinde üye devletlerin insan haklarına saygı göstermesi, insan haklarını koruması ve yaygınlaştırmasına ilişkin yükümlülüklerinin özel şirketlerin denetlenmesini de içerdiği belirtilmektedir. Bu ifade AİHS'nin 1. Maddesinden kaynaklanmaktadır. Bu maddeye göre üye devletler yargı yetki alanları dahilindeki herkesin AİHS'de belirtilen insan haklarını ve özgürlüklerini güvenceye almakla yükümlüdür. Buna, devletin dışında yer alan aktörlerin yapacağı insan hakları ihlallerine karşı koruma sağlamak da

dahil olup, söz konusu yükümlülükler, etkili yasalar ve tedbirler yoluyla, ihlallerin önlenmesine, soruşturulmasına, cezalandırılmasına ve telafi edilmesine yönelik uygun önlemlerin alınmasını da gerekli kılmaktadır. AİHM verdiği kararlarda, üye devletlerin özellikle de ifade özgürlüğü<sup>5</sup>, çocukların ve gençlerin korunması<sup>6</sup>, ahlaki değerlerin ve diğer bireylerin haklarının korunması<sup>7</sup>, ırkçı veya yabancı düşmanlığı içeren söylemlerle savaşılmaması ve ayrılıkçılıkla ve ırk kökenli nefretle baş edilmesi<sup>8</sup> bağlamında, bireylerin internet üzerinde temel hak ve özgürlüklerini koruma yönünde devletlerin pozitif bir yükümlülükleri olduğunu teyit etmiştir. AİHM bunun yanı sıra, özel şirketlerin girişimleri nedeniyle hak ve özgürlüklerinin olumsuz etkilenmesine karşı vatandaşlarını koruyamamaları halinde de üye devletleri sorumlu tutmuştur<sup>9</sup>. İkinci Maddede aynı zamanda 9 Ekim 1993'te Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları Zirve Konferansında yayınlanan Viyana Deklarasyonuna dayalı insan haklarının evrenselliği ve bölünmezliği ilkesi de yansıtılmaktadır.

20. Giriş bölümünün üçüncü maddesinde, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin CM/Rec(2007)16 sayılı ilgili Tavsiye Kararında belirtildiği gibi, internetin kamu hizmeti açısından yararı yeniden teyit edilmektedir<sup>10</sup>. İnternetin, kullanıcıların günlük faaliyetlerindeki önemli rolünün ve kullanıcıların internetteki insan haklarının korunmasını sağlama ihtiyacının göz önüne alındığı Tavsiye Kararında kullanıcıların hak ve özgürlüklerinden yararlanmada yasa dışı, gereksiz ve orantısız müdahalelere maruz bırakılmaması gerektiği vurgulanmaktadır.

21. Giriş bölümünün dördüncü maddesinde, etkili hukuk yollarına erişim de dahil olmak üzere, tavsiye kararının kullanıcıların internet ortamında insan haklarını anlamaları ve bu hakların internette etkili bir biçimde kullanılmasının yaygınlaştırılması hedefi tanımlanmaktadır. Bu nedenle, internet kullanıcılarının internette temel hak ve özgürlüklerinin kullanılmasına ilişkin riskler ve bu bağlamda hak ve özgürlüklerinin telafi edilme olasılıklarıyla ilgili olarak

5. Bakınız 23144/93 sayılı Özgür Gündem/Türkiye davası, §§ 42-46.

6. 2872/02 sayılı K.U./İngiltere davası.

7. 32792/05 sayılı Pay/İngiltere davası

8. 15615/07 sayılı Féret/Belçika davası.

9. 16798/90 sayılı López Ostra/İspanya davası, § 44-58; Taşkın and Others/Türkiye davası; Fadeyeva /Rusya Federasyonu davası. 23883/06 sayılı Khurshid Mustafa and Tarzibachi/İsveç davasında, Mahkeme, iç hukuk mahkemesinin özel kişiler arasında imzalanmış bir sözleşmeye getirdiği yorumun davalı devletin sorumluluğunu doğurduğuna hükmetmiş, böylelikle 10. Maddenin koruma kapsamını genişleterek özel kişilerce dayatılan sınırlamaları bu korumaya dahil etmiştir.

10. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, internetin kamu hizmeti değerini yaygınlaştırmaya yönelik tedbirlerle ilgili CM/Rec(2007)16 sayılı Tavsiye Kararı,

bilgilendirilmeleri önemlidir. İnternetin kamuya ilişkin konularda saydamlık ve hesap verebilirlik fırsatları sağladığına ilişkin ifade, söz konusu tavsiye kararının, bireyleri ve toplulukları demokratik yaşama katılma konusunda güçlendirme gerekçesinin bir unsuruna açıklık getirmektedir.

## Tavsiye Kararının operatif bölümü

22. 5. Maddede, Avrupa Konseyinin internetle ilgili standartlarının temel bir ilkesi olan, temel hak ve özgürlüklerin gerek internette gerekse internet dışında eşit bir şekilde geçerli olduğu belirtilmektedir<sup>11</sup>. Bu yaklaşım aynı zamanda Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyinin “İnsan Haklarının İnternette Yaygınlaştırılması, Korunması ve Kullanılması”na ilişkin 2012 yılı Karar Tasarısında da teyit edilmiştir. Bu Kılavuzun uygulanmasının yaygınlaştırılması, insan hakları ve temel özgürlüklerin mevcut insan hakları standartlarına uygun bir biçimde korunmasını güçlendirecektir.

23. Madde 5.1’de Kılavuzun sadece kamu makamlarınca değil, ama aynı zamanda özel sektör kanalıyla da yaygınlaştırılması tavsiye edilmektedir. Buna kılavuzun basılı formatlarda veya elektronik formatlara uyarlanmış bir biçimde yayımlanması ve dağıtımının yapılması da dahil olabilir. İlgili kamu makamları kılavuzu web sitelerinde de sağlayabilirler. Özel sektör de aynı şekilde hareket etmeye teşvik edilmelidir.

24. Madde 5.2’de, AİHS’nin ilgili maddelerinde yer aldığı gibi, internet üzerinde insan haklarının ve temel özgürlüklerin kullanılmasının, geçerli amaçlara yönelik ve demokratik bir toplumda gerekli olan kısıtlamalara tabi olabileceği yeniden teyit edilmektedir. Bu koşullara uyum sağlanması amacıyla, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, üye ülkelere, internette insan hakları ve temel özgürlüklerle ilgili kısıtlamaları düzenli aralıklarla gözden geçirmelerini ve yerine göre kaldırmalarını tavsiye etmiştir.

25. Madde 5.2’te, üye ülkeler, *diğer yöntemlerin yanı sıra*, örneğin internet kullanıcılarının yapacağı şikayetlerin işleme konması bağlamında olduğu gibi, hak ihlallerinin telafi edilmesine yönelik mekanizmaları sunan mevcut ilgili kurumlar, kuruluşlar ve topluluklar arasında (elektronik iletişim düzenleyici kurumları dahil olmak üzere) daha iyi koordinasyon ve işbirliği sağlayarak, etkili bir hukuk yoluna erişim hakkını teminat altına alacak gayretlerini arttırmaya davet edilmektedir. Tavsiye kararında aynı zamanda, farklı üye ülkelerde, örneğin veri koruma kurumları, ombudzmanlar, mahkeme usulleri veya acil

11. Bakınız: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin İnternet Yönetişim İlkeleri, İlke 1 “İnsan Hakları, Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü”

telefon hatları gibi, çok çeşitli hak telafi mekanizmalarının mevcudiyeti teyit edilmektedir. Üye ülkeler aynı zamanda yargı çevreleri dahilindeki mevcut hak arama mekanizmalarının bir taramasını yaparak, ilgili bilgileri kullanımı kolay bir hak telafi mekanizması envanteri çıkarmak suretiyle derleyebilir. Bu bilgilerin dağıtımı, örneğin bir Ek halinde, Kılavuzla birlikte yapılabilir. Bu girişim, tavsiye kararının kabulünden sonra uygulanabilecek müteakip işlemlerden biri olabilir.

26. İnternet, niteliği itibarıyla, sınırları aşan ve sınırları göz önüne almayan bir biçimde bilgi istekleri gönderme ve bilgi istekleri alma suretiyle işlemektedir. Bu da, üye ülkelerdeki internet insan haklarının ve temel özgürlüklerin, Avrupa Konseyi sınırları ötesindeki devlet veya devlet dışı aktörlerin girişimlerine açık bir konuma girebileceği anlamına gelmektedir. Örneğin kişisel verilere ilişkin gizliliğin yanı sıra, ifade özgürlüğü ve bilgiye erişime müdahale edilebilecektir. O nedenle Madde 5.4'te, Avrupa Konseyi üye ülkeleriyle, Konsey üyesi olmayan ülkeler ve bunun yanı sıra devletler dışındaki aktörlerle işbirliği yapılması tavsiye edilmektedir.

27. Madde 5.5'te üye ülkelere özel sektör, ilgili devlet yetkilileri ve sosyal sorumluluğu dikkate alınarak sivil toplumla gerçek bir diyalogu teşvik etmeleri tavsiye dilmektedir. İşletmeler ve İnsan Haklarına ilişkin Kılavuz İlkelerin<sup>12</sup> temel prensiplerinden biri işletmelerin insan haklarına saygı göstermesi gereğidir ki bu da, işletmelerin başkalarının insan haklarını ihlal etmekten kaçınmalarını ve insan hakları üzerinde yaratabilecekleri olumsuz etkileri gidermeye çalışmalarını gerekli kılmaktadır. Bu maddede saydamlık ve hesap verebilirlik, özel sektör aktörlerinin aktif bir biçimde yaygınlaştırması gereken hususlar oldukları kadar, sorumluluklarını kanıtlamanın da önemli bir vasıtası oldukları vurgulanmaktadır. Örneğin internet hizmet sağlayıcıları ve içeriğe erişim sağlayan kuruluşlar hizmetlerinin kullanım koşullarında bu Kılavuza gönderme yapabilirler.

12. İnsan Hakları Konseyince A/HRC/RES/17/4 sayılı İnsan Hakları ve Sınır Ötesi Kurumlar ve diğer İşletmeler konulu Karar Tasarısıyla desteklenen, Birleşmiş Milletler "Koru, Saygı Göster, Çare Bul" Çerçevesinin uygulanmasını sağlayan, İşletmeler ve İnsan Haklarına ilişkin Kılavuz İlkeler. Söz konusu Kılavuz İlkelerde özellikle de ülkelerin, işletmelerin insan haklarına saygı göstermesini gerekli kılan ve söz konusu yasaları düzenli aralıklarla değerlendirerek, yasalardaki eksiklik veya boşlukları gidermelerine yönelik, işletmelerin oluşturulmasını ve süregelen operasyonlarını düzenleyen kurumlar yasası gibi diğer yasa ve politikaların işletmelerin insan haklarına saygı göstermesini kısıtlamayan, insan haklarına saygı göstermelerini sağlayan; işletmelere tüm operasyonlarında insan haklarına nasıl saygı gösterileceği yönünde etkili bir biçimde yol gösteren ve yerine göre, işletmelerin insan hakları üzerinde yarattıkları etkiyi nasıl giderdiklerini bildirmelerini talep eden yasaları yürürlüğe sokmalarının gerekli olduğu belirtilmektedir.



28. Madde 5.6'da sivil toplumun Kılavuzun yaygınlaştırılmasına ve Kılavuza uygun hareket edilmesine önemli katkılar teyit edilmektedir. O nedenle, üye ülkelerin, sivil toplum örgütlerini ve bu alanda çalışan aktivistleri Kılavuzun yaygınlaştırılması ve uygulanmasında yardımcı olmaya ve insan hakları standartlarının savunulması ve uygulanmasında ve bu standartlara uyum sağlanmasında Kılavuza dayalı olarak hareket etmeye teşvik etmeleri tavsiye edilmektedir.

## **CM/Rec(2014)6 sayılı Tavsiye kararına Ek**

### **İnternet Kullanıcıları için İnsan Hakları Kılavuzu**

#### **Giriş**

29. Kılavuzda doğrudan doğruya kullanıcıya hitap edilmektedir. Kılavuz internetle ilgili özel bir uzmanlık bilgisi olmayan herhangi bir birey olan internet kullanıcısına yönelik öğretim ve eğitime dayalı bir araçtır. Kılavuz özellikle de kullanıcının internetteki faaliyetlerini (örneğin kimlik bilgileri, kişisel verileri gibi) yönetme yeteneği üzerine odaklanır. Kullanıcılar internette seçtikleri, hak ve özgürlüklerini etkileyebilecek farklı seçenekler ve bu seçenekleri kabul etmelerinin yaratacağı sonuçlar konusunda tam olarak bilgilendirilmelidirler. Haklarının sınırlarını da anlamalıdır. Kullanabilecekleri hak telafi mekanizmalarından da haberdar olmalıdırlar.

30. Kılavuz Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına dayalıdır. Kılavuzda aynı zamanda yasal bağlayıcılığı olan diğer Avrupa Konseyi enstrümanlarından da yararlanılmaktadır. Özellikle de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin belirli deklarasyonları ve tavsiye kararları gibi diğer enstrümanlardan da yararlanılmaktadır. Kılavuz burada açıklandığı temele dayalı olarak mevcut insan hakları standartlarının uygulanması konusunda herhangi bir ön yargı taşımaz. Kılavuzda yer alan hak ve özgürlükler hangi yasal enstrümanlara dayalı olarak açıklanmışlarda o yasal enstrümanlara dayalı olarak uygulanabilir. Kılavuzda mevcut insan hakları standartlarına ve bunların uygulanmasına ilişkin ilgili mekanizmalara atıfta bulunulur ve yeni hak ve özgürlükler oluşturulmaz. Kılavuz insan hakları standartları konusunda tüm olasılıkları içermediği gibi bunların bir reçete gibi uygulanmasını da tarif etmez. Örneğin insan haklarıyla ilgili muhtemel kısıtlamalar ve insan haklarına müdahalelerle ilgili bilahare yapılacak açıklamalar ve kullanıcılara internette şiddet ve istismarla baş edebilmelerine yardımcı olacak kılavuz bilgiler üzerinde, kullanıcılara haklarını anlama ve kendilerini ve diğerlerini korumalarına yardımcı olması amacıyla, ileride daha fazla durulabilir. Ancak Kılavuz Avrupa Konseyinin yeni standartlarına ve teknoloji ilerledikçe

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarına ayak uydurabilmek için güncellemeye açık bir doküman olacaktır.

### **Erişim ve ayrıcalık gözetmeme ilkesi**

31. Kılavuzda, internete erişim ve ayrıcalık gözetmeme ilkesi de dahil olmak üzere, kılavuzda yer alan tüm insan hakları ve temel özgürlüklerle doğal olarak bağlantılı olduğu kabul edilen ilke ve mülahazalar vurgulanmaktadır.

32. İnternete erişim her ne kadar henüz bir insan hakkı olarak resmen tanınmamaktaysa da (iç hukuk ve politikalar da dahil olmak üzere ulusal bağlamlar dikkate alınarak), ifade özgürlüğü ve diğer hak ve özgürlüklerin kullanılmasına yönelik bir yetkilendirici ve koşul olarak görülmektedir<sup>13</sup>. Bunun sonucunda da bir kullanıcının internet bağlantısının kesilmesi o kullanıcının hak ve özgürlüklerini kullanmasını olumsuz yönde etkileyebilir ve hatta, bilgi alma ve verme hakkı da dahil olmak üzere, ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına yol açabilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi internetin günümüzde bireylerin ifade ve bilgilenme hakkını kullanmalarında başlıca araçlardan biri haline geldiğini belirtmiştir. İfade özgürlüğü sadece bilgi içeriği için geçerli olmayıp, bilginin dağıtım vasıtaları için de geçerlidir. Çünkü bilginin dağıtılmasıyla ilgili herhangi bir kısıtlama ister istemez bilgi alma ve verme hakkına da müdahaleyi içermektedir. Bu tür kısıtlamalar ancak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Madde 10.2'sinde yer alan koşulların AIHM tarafından yorumlanmış şekliyle mevcut olması halinde kabul edilebilir<sup>14</sup>. Bireylerin internete erişimini etkilemesi

13. Düşünce ve ifade özgürlüğü hakkının yaygınlaştırılması ve korunmasıyla ilgili Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Frank La Rue konuyu şöyle vurgulamıştır, "İnternet çeşitli insan haklarının gerçekleştirilmesi, eşitsizlikle mücadele ve gelişmişlik ve insanlığın ilerlemesinin hızlandırılmasında vazgeçilmez bir araç haline gelmiş olup, internete evrensel bir biçimde herkesin erişimi tüm ülkelerin önceliği olmalıdır. O nedenle her devlet, internetin toplumun tüm kesimleri için geniş bir şekilde sağlanması, erişilebilir olması ve makul bir ücret karşılığında sağlanabilmesi için özel sektör ve ilgili devlet bakanlıkları da dahil olmak üzere, toplumun tüm kesimlerinden bireylerle istişarede bulunarak somut ve etkili bir politika oluşturmalıdır". İnternet bireylerin düşünce ve ifade özgürlüğü haklarını kullanmalarında bir katalizör görevi görerek, diğer pek çok insan hakkının da gerçekleştirilmesini sağlamaktadır". [http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/a.hrc.17.27\\_en.pdf](http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/a.hrc.17.27_en.pdf).

14. Bakınız, yukarıdaki 2 no.lu not, § 50. Ayrıca Bakınız: Autronic AG/İsviçre davası (No. 12726/87). 23883/06 sayılı Khurshid Mustafa ve Tarzibachi/İsveç davasında AIHM yerel mahkemenin özel bir sözleşmeyle ilgili yorumunun davada yer alan devletin sorumluluğunu söz konusu ederek, özel şahısların uyguladığı kısıtlamalara karşı Madde 10'da sağlanan korumanın kapsamını genişlettiğine hükmetmiştir.

kaçınılmaz olan herhangi bir tedbir söz konusu olduğunda, Madde 10 uyarınca Devletlerin sorumluluğu devreye girer<sup>15</sup>.

33. Bu bağlamda bakıldığında, Kılavuzda internet kullanıcılarının internet bağlantısının mahkeme kararı olmadıkça kesilmemesi gerektiği belirtilmektedir. Ancak bundan, sözleşmeden doğan yükümlülükler bağlamında hattın geçerli nedenlerle kesilmesinin önünün alınması anlaşılmalıdır. Aldıkları hizmet karşılığında ödeme yapmayan internet tüketicilerinin internet hizmeti kesilebilir. Ancak bu, en son çare olarak başvurulacak bir tedbir olmalıdır. Ayrıca, çocuğun yaşına ve olgunluk durumuna bağlı olmak üzere, çocukların internet erişimi, internet kullanımında ebeveyn kontrolünün uygulanması nedeniyle kesilebilir.

34. İnternet kullanıcıları, internet kesintileri mahkeme kararına bağlı olmaksızın gerçekleştiğinde etkili hukuk yollarına başvurabilmelidirler. Buna, internet hizmet sağlayıcılarının internet kullanıcılarını kesinti tedbirinin nedeni ve yasal temeliyle ilgili bilgilendirmesi ve bu tedbire itiraz etme usulleri ve internet erişiminin eksiksiz bir biçimde yeniden sağlanmasının talep edilmesi de dahildir. Bu tür istekler makul bir süre dahilinde çözüme kavuşturulmalıdır. Ayrıca her bir internet kullanıcısı, adil yargılanma hakkının kullanılması bağlamında, bağlantı kesintisi tedbirinin yetkili bir idari ve/veya yargı organınca incelenmesini talep edebilmelidir. Bu tür gerekli süreçlere ilişkin konular Kılavuzun “Etkili Hukuk Yolları” başlıklı bölümünde özetlenmektedir.

35. İnternete erişim konusunun bir başka yönü de devlet yetkililerinin herkesin internete bağlanmasını sağlama konusundaki pozitif eylem veya tedbirleridir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi üye ülkelere internetin bir kamu hizmeti olarak değerini yaygınlaştırmalarını tavsiye etmiştir<sup>16</sup>. Bundan, “insanların internete günlük faaliyetlerinde (iletişim, bilgilendirme, bilgi, ticari işlemler) vazgeçilmez bir vasıta olarak önemli ölçüde bel bağlamaları ve bundan kaynaklanan, internet hizmetlerinin erişilebilir, makul ücretler karşılığında sağlanır, emniyetli, güvenilir ve sürekli olması yönündeki geçerli bir beklenti” anlaşılmalıdır. Bu bölümde kullanıcı internete makul ücretler karşılığında ve ayrımcılık gözetilmeksizin erişim sağlaması gerektiği hususunda bilgilendirilmektedir.

36. İnternet içeriğine erişim hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Madde 10’un da atıfta bulunulduğu şekilde, internet üzerinden bilgi alma ve verme

15. Bakınız, yukarıdaki 2 no.lu not, § 53.

16. Bakınız yukarıdaki not 9, CM/Rec(2007)16, bölüm II.

hakkıyla bağlantılıdır<sup>17</sup>. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi her bir internet kullanıcısının tercih ettiği internet tabanlı içerik, uygulama ve hizmete, bunlar ister parasız, ister ödeme karşılığında sağlanmış olsun, kendi tercih edeceği uygun cihazları kullanarak, mümkün olan en geniş bir biçimde erişime sahip olması gerektiğini teyit etmiştir. Bu ilke genelde 'iletişim ağı tarafsızlığı' olarak bilinmekte olup, internet bağlantısı için kullanılan altyapı veya iletişim ağından bağımsız olarak geçerli olan bir ilkedir<sup>18</sup>.

37. Kamu makamları örneğin uzak bölgelerde yaşayanlar ve engelli insanlar gibi spesifik kategorilerdeki insanların internete erişim sağlamaları için makul oranda gayret göstermelidirler. Bu husus Bakanlar Komitesinin yeni iletişim ve bilgilendirme hizmetleriyle ilgili No.R(99)14 sayılı Tavsiye Kararında yer alan evrensel toplum hizmetleri ilkesine dayalıdır<sup>19</sup>. Bu ilkede, kırsal veya coğrafi olarak uzak bölgelerde yaşayan veya düşük geliri olan veya özel ihtiyaçları olan veya engelli bireylerin internet erişimleriyle ilgili olarak kamu makamlarından spesifik tedbirler bekleyebileceği vurgulanmaktadır.

38. Engellilerin diğer internet kullanıcılarına eşit ve ayrımcılık gözetmeyen bir biçimde internet erişimine sahip olma beklentileri Avrupa Konseyinin üye ülkelere engelli kullanıcıların internete ve (Bilişim ve İletişim Teknolojileri) ICT'lere erişimi için yeterli kolaylıkların sağlanmasına yardımcı olacak tedbirler almalarını tavsiye eden enstrümanlardan kaynaklanmaktadır<sup>20</sup>. Üye ülkeler internete makul fiyatlarla erişimi desteklemeli, bunu yaparken tasarımın, söz konusu bireyler ve gruplar arasında farkındalığın artırılmasının, internet erişiminin ve hizmetlerinin uygunluğunun ve çekiciliğinin ve bu erişim ve hizmetlerin uyarlanabilirliğinin ve uygunluğunun önemini hatırd tutmalıdırlar<sup>21</sup>.

39. Ayrımcılık gözetilmemesi ilkesi kullanıcıların kamu makamlarıyla, internet hizmet sağlayıcılarıyla, içerik erişimi sağlayanlarla ve diğer şirketler, kullanıcılar veya diğer kullanıcı gruplarıyla etkileşiminde geçerli olmalıdır. Dördüncü madde, her ikisi de ayrımcılık gözetilmesinin yasaklanmasına ilişkin AİHS'nin

17. Bakınız, yukarıdaki 2 no.lu not, § 50.

18. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin 29 Eylül 2010'da Kabul ettiği İletişim Ağı Tarafsızlığına ilişkin Bakanlar Komitesi Deklarasyonu. Aynı zamanda bakınız Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyinin 7 Mart 2002 tarihli elektronik iletişim ağları ve hizmetlerine ilişkin ortak düzenleyici çerçeveye ilişkin 2002/21/EC sayılı Direktifi, Madde 8(4) g.

19. Bakınız yukarıdaki not 9, CM/Rec(2007)16, Ek, Bölüm II; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği yeni iletişim ve bilgilendirme hizmetleriyle ilgili evrensel toplum hizmetlerine ilişkin R (99)14 sayılı Tavsiye Kararı, ilke 1.

20. a.g.e.

21. a.g.e.

14.Maddesinin ve AİHS, 12. Protokolü, 1. Maddesinin yeniden ifade edilmiş bir eklidir.

### **İfade ve bilgilendirme özgürlüğü**

40. Bu bölüm AİHS'nin 10. Maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile ilgilidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarında Madde 10'un internet bağlamında tamamen geçerli olduğunu teyit etmiştir<sup>22</sup>. İfade özgürlüğü hakkı düşüncelerini, görüşlerini, fikirlerini özgürce açıklama ve ülke sınırları söz konusu edilmeksizin bilgi alma ve verme hakkını da içermektedir. İnternet kullanıcıları siyasi inançlarını, dini veya dinle ilgili olmayan görüşlerini açıklamakta özgür olmalıdırlar. Dini ve dini olmayan görüşlerin açıklanması AİHS'nin 9. Maddesinde yer alan, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkının kullanılmasyla ilgilidir. İfade özgürlüğü sadece olumlu karşılanan, rahatsız edici olmadığı kabul edilen veya ilgi duyulmayan "bilgiler" veya "fikirler" için geçerli olmayıp, aynı zamanda incitici, şok edici veya rahatsız edici bilgiler ve düşünceler için de geçerlidir<sup>23</sup>.

41. İnternet kullanıcılarının ifade özgürlüğünü kullanmaları bireylerin saygınlıklarının korunmasıyla dengelenmelidir. Mahkeme çeşitli davalarda bu hakkın özel yaşama saygıyla ilgili AİHS'nin 8. Maddesiyle korunduğuna hükmetmiştir<sup>24</sup>. AİHM ilke olarak, Madde 8 ve 10'da teminat altına alınan hakların eşit derecede saygı gösterilmesi gereken haklar olduğuna hükmetmiştir. Mahkemeye göre, ifade özgürlüğü hakkının özel yaşamın korunması hakkıyla dengelendiği durumlarda söz konusu dengeleme girişiminde aşağıdaki unsurlar yer almalıdır: genel ilgi alanına ilişkin bir münazaraya katkısı, ilgili şahsın ne derecede tanınmış biri olduğu, haberin konusu, ilgili şahsın daha önceki davranışları, bilgiyi elde etme yöntemi ve bilginin doğruluğu, yapılan yayının içeriği, şekli ve yarattığı sonuçlar ve getirilen yaptırımın ağırlığı<sup>25</sup>. O nedenle Kılavuzda internet kullanıcılarının, diğerlerinin gizlilik hakkının yanı sıra, şöhret ve saygınlığına gereken dikkati göstermesi gerektiği belirtilmektedir.

42. Nefret söylemi gibi ifadeler AİHS'nin 10. Maddesinde sağlanan korumanın dışında kalır. Mahkeme nefret söylemi niteliğinde olan veya AİHS'nin temel değerlerine ters düşen ifade türlerinin AİHS'nin 10. Maddesinde sağlanan

22. Bakınız yukarıdaki 2 no.lu not, §50.

23. Handyside/İngiltere davası, 7 Aralık 1976 tarihli karar, Seri A No.24, madde 49.

24. Chauvy ve diğerleri, no. 64915/01 § 70; Pfeifer/Avusturya, no. 12556/03, § 35; ve Polanco Torres ve Movilla Polanco/İspanya davası, no. 34147/06, § 40.

25. Delfi As/Estonya davası, no. 64569/09, § 78-81 (bu dava AİHM'nin Büyük Dairesine gönderilmiştir); Axel Springer AG/Almanya davası no. 39954/08 § 89-95, ve Von Hannover/Almanya davası (no. 2), no. 40660/08 ve 60641/08 §§ 108-113.

korumanın dışında kaldığına hükmetmiştir<sup>26</sup>. Bu bağlamda AİHM AİHS'nin 17. Maddesini uygulamaktadır. Nefret söyleminin evrensel boyutta kabul edilen bir tanımı olmamasına rağmen, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi "nefret söyleminden", agresif milliyetçilikle ve etnik merkezci söylemlerle ifade edilen, azınlıklar, göçmenler ve göçmen kökenlilere karşı ayrımcılık söylemi türünden ifadeleri içeren hoşgörüsüzlük de dahil olmak üzere, hoşgörüsüzlüğe dayalı, ırkçı nefretini, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya diğer nefret türlerini, yayan, tahrik eden, yaygınlaştıran veya haklı kılan her türlü ifadenin anlaşıldığını ifade etmiştir<sup>27</sup>. İfade özgürlüğü ile ilgili Madde 2'de, nefret söyleminin AİHS'nin 10. Maddesinde yer almaması hususunda kullanıcının anlayacağı sade bir dille özet bilgi verilmektedir.

Bu maddede, AİHS Madde 10 ve Madde 17'nin nefret söylemine uygulanabileceği farklı yöntemler hukuki terimlerle anlatılmaya çalışılmamıştır. Aradaki bu farkın hukuki mahiyeti göz önüne alınarak bu hususla ilgili bilginin açıklayıcı notta yer almasının daha uygun olacağı değerlendirilmiştir.

43. Kullanıcılar internette özellikle de interneti kullanarak içerik yaratma, içeriği yeniden kullanma ve içerik dağıtımını yapmak dahil olmak üzere, bilgi alma ve verme hakkına sahiptirler. AİHM telif hakları ihlalleri nedeniyle mahkûmiyet kararı verilen davalarda fikri mülkiyet haklarının korunmasıyla ifade özgürlüğü arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Mahkeme bu nedenle verilen mahkûmiyet cezalarını ifade özgürlüğüne bir müdahale olarak değerlendirmiştir. Mahkemeye göre bu tür mahkûmiyetlerin haklı gerekçeye dayanması için söz konusu ihlallerin yasalarca konmuş olması, başkalarının haklarını koruma gibi geçerli bir amacı olması ve demokratik bir toplumda gerekli görülmesinin gerektiğini mülhaza etmiştir<sup>28</sup>. Söz konusu malzemeler telif hakkı korumasına sahip olsalar ve kar etme amacını gütseler bile, internette dosyaların paylaşılması veya diğerlerinin bu dosyaların paylaşılmasına izin verilmesinin AİHS'nin Madde 10'undaki bilgi alma ve verme hakkı kapsamında olduğu değerlendirilmiştir<sup>29</sup>. Ancak bu hak mutlak bir hak olmayıp, bir yandan bilgi paylaşma çıkarı ile, diğer yandan telif hakkı sahiplerinin haklarını koruma çıkarı arasında bir denge sağlanmalıdır. Mahkeme bu bağlamda AİHS Protokolünün Madde 1'inde sağlanan korumanın

26. Féret/Belçika davası no. 15615/07; Garaudy/Fransa davası no. 65831/01, 24.06.2003, davayı kabul kararı; Leroy/Fransa davası no. 36109/03; Jersild/Danimarka davası no. 15890/89; Vejdeland ve diğerleri/İsveç davası no. 1813/07.

27. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, "Nefret Söylemi" ile ilgili No. R (97) 20 sayılı Tavsiye Kararı.

28. Neij ve Sunde Kolmisoppi/İsveç davası no.40397/12. Aynı zamanda bakınız Ashby Donald ve diğerleri/Fransa davası, no. 36769/08 § 34.

29. a.g.e.

içerdiği fikri mülkiyet yararları üzerinde durmuştur. O nedenle sorun, her ikisi de AİHS'nin korumasında olan, birbiriyle rekabet halindeki iki çıkar arasında bir denge oluşturulmasıdır.

44. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, internetin bir kamu hizmeti olarak yararının yaygınlaştırılmasına ilişkin Tavsiye Kararına, ülke sınırlarını göz önüne almaksızın internette ifade özgürlüğü ve içerik yaratmaya ilişkin spesifik kılavuzluk bilgileri dahildir. Bu bağlamda özellikle de, yerine göre, internet içeriğinin “yeniden kullanımları”nın kolaylaştırılmasına ilişkin tedbirler alınmalıdır. Bu da, fikri mülkiyet haklarına saygı çerçevesine uygun bir biçimde yapılmak suretiyle geleceğe yönelik içerik veya hizmetler yaratmak için mevcut dijital içeriğin kullanılması anlamına gelmektedir<sup>30</sup>.

45. Madde 4'te ifade özgürlüğüne uygulanacak kısıtlamalarda uyulması gereken şartların genel bir incelemesi yer almaktadır. AİHS'nin 10. Maddesine göre üye devletlerin ister gerçek ister tüzel kişiler olsunlar, bireyler arasındaki bilgi iletişimine müdahale etmeme gibi temel bir görevi vardır. AİHM bireyler arasındaki ilişkiler bağlamında bile ifade özgürlüğünün etkili bir biçimde kullanılmasını için bazı pozitif koruma tedbirlerinin gerekli olduğunu teyit etmiştir. Bu konuda uygun iç hukuk mevzuatının oluşturulmaması sonucunda Devletin bu konudaki sorumluluğu söz konusu olur<sup>31</sup>. Ulusal bir mahkemenin, ister özel bir sözleşme, bir kamu belgesi, kanun maddesi veya idari bir uygulama söz konusu olsun, hukuki bir eylemi yorumlaması makul değilse, keyfi ise, ayrımcılık gözetiyorsa veya daha geniş bir ifadeyle, AİHS'nin temelinde yatan ilkelerle uyumlu değilse AİHS'nin ihlal edildiğine hükmedilebilir<sup>32</sup>.

46. İfade özgürlüğü mutlak bir hak olmayıp kısıtlamalara tabi tutulabilir. İfade özgürlüğüne müdahaleler kamu gücü ve görevleri icra eden veya kamu hizmeti gören herhangi bir makamdan gelen herhangi bir kısıtlama olarak görülmelidir. Bunlar mahkemeler, savcılık makamları, polis, herhangi bir kolluk kuvveti kurumu, istihbarat servisleri, yerel veya merkezi belediyeler, devlet bakanlıkları, silahlı kuvvetler karar makamları ve kamuya ait mesleki yapılar olabilir.

47. AİHS'nin 10.Maddesi uyarınca, yapılacak herhangi bir müdahale kanunlarca belirtilmelidir. Bu da söz konusu yasanın erişilebilir, net ve bireylerin davranışlarını düzenlemeleri için yeterince ayrıntılı olması anlamına gelir.

30. Yukarıdaki 9 no.lu not'a bakınız, CM/Rec(2007)16, Ek, bölüm III, ikinci içerlek madde.

31. Vgt Verein gegen Tierfabriken/İsviçre, no. 24699/94, § 45.

32. Bakınız Khurshid Mustafa ve Tarzibachi/İsveç davası no 23883/06 § 33; Plaand Puncernau/ Andorra davası, no. 69498/01, § 59, AİHS 2004-VIII.

Yasalarda, söz konusu kısıtlamanın bir mahkemenin veya başka bir bağımsız yargı organının kontrolü altında uygulanması dahil olmak üzere, istismar edici nitelikte kısıtlayıcı tedbirlere karşı yeterli güvenceler yer almalıdır<sup>33</sup>. Herhangi bir kısıtlama aynı zamanda, ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü veya kamu güvenliği, toplumsal kargaşanın veya suçun önlenmesi, kamu sağlığının ve ahlaki değerlerin korunması, başkalarının şöhretinin veya haklarının korunması, gizlilik esasına dayalı olarak alınan bilgilerin açıklanmasının önlenmesi ve yargının yetkilerinin ve tarafsızlığının sürdürülmesi gibi geçerli bir amaca hizmet etmelidir. Bu liste kapsamlı ve ayrıntılı bir liste olmasına rağmen, yorumu ve kapsamı AİHM'nin içtihatları doğrultusunda evrimleşecektir. Böyle bir müdahale aynı zamanda demokratik bir toplumda gerekli olan bir müdahale olmalıdır. Yani söz konusu müdahale için zorunlu bir sosyal ihtiyaç olduğu, geçerli bir amaca yönelik olduğu ve bu kısıtlamanın söz konusu amaca ulaşmada en az kısıtlayıcı önlem olduğu kanıtlanmalıdır<sup>34</sup>. Bu şartlar, yani ifade özgürlüğüne getirilecek kısıtlamaların keyfi olmaması lazım geldiği ve diğer nedenlerin yanı sıra örneğin ulusal güvenliğin veya kamu düzeninin veya kamu sağlığının veya ahlaki değerlerinin korunması gibi geçerli bir amaca hizmet etmesi ve insan hakları yasalarıyla uyumlu olması gerektiği, kullanıcının erişebileceği bir dilde özetlenmektedir.

48. İnternet üzerinde ifade özgürlüğüne yönelik kısıtlamalar olduğunda internet kullanıcılarına sunulan teminatlarla ilgili daha ayrıntılı bilgiler Açıklayıcı Notun aşağıdaki maddelerinde ele alınmaktadır. Bloklama ve filtreleme bu tür kısıtlamalara birer örnek olup, bunlar ifade özgürlüğünün kısıtlanmasına yol açabilir. Bloklama ve filtrelemeyle ilgili bazı genel ilkeler, AİHM içtihatlarına ve Bakanlar Komitesince kabul edilen ilgili diğer standartlara dayalıdır<sup>35</sup>.

49. Ülke çapında genel bir bloklama veya filtreleme tedbiri devlet makamları tarafından ancak söz konusu filtreleme spesifik ve açık bir biçimde belirlenen bir içerikle ilgiliyse, yasa dışı oluşuna ilişkin karar yetkili bir ulusal makamca alındıysa ve söz konusu karar AİHS'nin 6. Maddesi uyarınca bağımsız ve tarafsız bir mahkeme veya düzenleyici kurul tarafından yargı denetlemesine tabi tutulabilecekse alınabilir<sup>36</sup>. Devlet makamları filtrelemenin etkilerinin uygula-

33. Bakınız yukarıdaki 2 no.lu not, § 64.

34. a.g.e. § 66-70.

35. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkeler gönderdiği, internet filtreleriyle ilgili olarak ifade ve bilgilendirme özgürlüğüne saygının yaygınlaştırılmasına ilişkin tedbirlerle ilgili CM/Rec(2008)6 sayılı Tavsiye Kararı, bakınız Ek, bölüm III, ii. Aynı zamanda bakınız: yukarıdaki, 1 no.lu not.

36. a.g.e. CM/Rec(2008)6, bakınız: Ek, bölüm III, iv.



nan kısıtlamanın amacıyla orantılı olduğunu ve o nedenle de demokratik bir toplumda gerekli görülebilecek bir kısıtlama olduğunu belirlemek üzere tüm filtrelerin, gerek uygulamadan önce gerekse sonra değerlendirmesini temin etmelidir.<sup>37</sup>

50. Spesifik bir internet içeriğinin bloklanmasına yönelik tedbirler bilginin internette genel olarak kısıtlanması amacıyla keyfi bir biçimde uygulanmamalıdır. Söz konusu kısıtlama çok büyük miktarlarda bilgiye erişilmesini önleyerek ve o nedenle de internet kullanıcılarının haklarını büyük ölçüde kısıtlayarak bir yan etki yaratmamalıdır<sup>38</sup>. Söz konusu kısıtlamalar kanunlarca öngörülmelidir. Bloklamanın kapsamı çok sıkı bir biçimde kontrol edilmeli ve yetki istismarının önlenmesi için etkili yargı denetimi mevcut olmalıdır<sup>39</sup>. Böyle bir tedbirin yargı denetiminde birbiriyle rekabet halindeki çıkarlar karşılıklı olarak dengelenmeli ve spesifik bir internet içeriğine erişimin bloklanması için daha dar kapsamlı bir tedbir olup olmadığı belirlenmelidir<sup>40</sup>. Yukarıda sözü edilen şartlar ve ilkeler küçük yaştakilerin okul veya kütüphaneler gibi yerlerde internete erişim sağladıklarında bu küçüklerin korunması amacıyla filtre uygulanmasını önlemez<sup>41</sup>.

51. İnternet içeriğinin filtrelenmesi ve arama motorlarınca endeks dışında bırakılması internet kullanıcılarının ifade özgürlüğünü ihlal riskini taşımaktadır. Arama motorları internette dolaşarak buradaki bilgileri endeksleme özgürlüğüne sahiptir. Bu arama motorları iletişim ağlarını ve sağladıkları hizmetleri muhtemel yasadışı içeriği teşhis etme amacıyla izlemek zorunda olmamalıdır ve bir mahkeme emri veya yetkili makamın talimatı olmaksızın önceden filtreleme veya blokama girişiminde bulunmamalıdır. Kamu makamlarınca talep edilmesi halinde yapılacak endeks dışına alma veya filtreleme uygulamaları saydam olmalı, dar kapsamlı olarak gerçekleştirilmeli, uygun inceleme usulleri ihtiyaçlarına uymak suretiyle düzenli aralıklarla gözden geçirilmelidir<sup>42</sup>.

52. Bu bölümde aynı zamanda, kısıtlama uygulandığında, özellikle de kullanıcının bilgilendirilmesi ve söz konusu kısıtlamalara itiraz edilmesi üzerinde durularak, internet kullanıcılarına sunulacak bazı teminatlara değinilmektedir.

37. a.g.e .

38. Bakınız: yukarıdaki 2 no.lu not, § 52; 66- 68 ve Bakanlar Komitesinin İnternette İletişim Özgürlüğüne ilişkin Deklarasyonu

39. a.g.e. yukarıdaki 2 no.lu not, § 64. Association Ekin/Fransa davası, no 39288/98

40. a.g.e. yukarıdaki 2 no.lu not, § 64-66.

41. Bakınız: İnternette İletişim Özgürlüğüne ilişkin Deklarasyonu, 3. ilke.

42. Bakınız: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, arama motorlarıyla ilgili olarak insan haklarının korunması konulu, CM/Rec(2012)3sayılı Tavsiye Kararı, Ek, bölüm III.

Burada Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin filtreleme ve bloklayma tedbirlerine ilişkin tavsiye kararında atıfta bulunmaktadır<sup>43</sup>. İnternet kullanıcılarına filtrelemenin ne zaman başlatıldığı, belirli bir içeriğin neden filtrelendiği ve filtrelemenin nasıl ve hangi kriterlere göre yapıldığını (örneğin, kara listeler, beyaz listeler, anahtar kelime bloklayması, içerik değerlendirmesi, arama motorlarının belirli web sitelerinin ve içeriğin endeks dışına alınması veya filtrelenmesi) anlamaları için bilgi verilmelidir. Kullanıcılara aktif bir filtrenin manuel olarak devre dışı bırakılması konusunda, yani içeriğin yeterli gerekçe olmaksızın bloklandığı izlenimi edinildiğinde kiminle temas geçecekleri ve belirli bir tür içeriğin veya web sitesi için filtrenin devre dışında bırakılması vasıtaları konusunda özet bilgi verilmelidir. Kullanıcıların içeriğin yeterli gerekçe olmaksızın bloklandığını iddia etmeleri halinde kullanıcılara, filtrelerin geçici olarak askıya alınması da dahil olmak üzere etkili ve kolayca erişilebilecek telafi ve çözüm vasıtaları sunulmalıdır.

53. Sosyal iletişim ağları gibi şirketlerin internet kullanıcıları tarafından yaratılan ve sağlanan içeriği sitelerinden kaldırmaları mümkündür. Bu şirketler kullanıcıların hesaplarını da kapatabilir (örneğin bir kullanıcının profilini veya sosyal iletişim ağlarındaki mevcudiyetlerini) ve bu hareketlerinin gerekçesi olarak hizmet koşullarına uygun hareket etmediklerini öne sürebilirler. Bu tür girişimler, AİHS'nin 2. Maddesindeki koşulların AİHM'nce yorumladığı şekilde karşılanmaması halinde ifade özgürlüğü hakkı ve bilgi alma ve verme hakkına bir müdahale oluşturabilir<sup>44</sup>.

54. Birleşmiş Milletlerin İşletmeler ve İnsan Haklarına İlişkin Kılavuz İlkelerine (bağlayıcı bir belge değildir) göre işletmelerin insan haklarına saygı gösterme sorumluluğu vardır. Bu da işletmelerin insan hakları üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktan veya buna katkıda bulunmaktan kaçınmalarını ve bu tür etkilerin giderilmesini sağlama veya bu yönde işbirliğinde bulunmalarını gerekli kılmaktadır. Etkili hukuk yollarının korunması ve bu yollara erişim sağlanması esas itibarıyla Devletlere düşen bir sorumluluktur. Bu husus ifade özgürlüğü bölümünün 5. Maddesinde dile getirilmektedir. İnternette hizmet sağlayanların kurumsal sosyal sorumluluğuna, nefret söylemiyle ve şiddeti veya ayrımcılığı tahrik eden diğer içeriklerle mücadele etme konusunda bir taahhütte bulunma

43. Bakınız: yukarıdaki 34 no.lu not, CM/Rec(2008)6, bakınız: Ek, bölüm I; a.g.e., CM/Rec(2012)3, Ek, bölüm III.

44. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, yeni medya kavramına ilişkin CM/Rec (2011)7 sayılı Tavsiye Kararı, §. 7, Ek, § 15; 44-47; 68 -69; Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği sosyal iletişim ağları hizmetleri bağlamında insan haklarının korunmasına ilişkin CM/Rec(2012)4 sayılı Tavsiye Kararı, § 3.

da dahildir. İnternet servis sağlayıcıları ırkçı, yabancı düşmanı, Yahudi karşıtı, kadın düşmanı, cinsel ayrımcı (Lezbiyen, Homoseksüel, Biseksüel ve Cinsiyet değiştirmiş insanlarla ilgili olarak da) veya başka bir yanlılık içeren duyguların etkisiyle kullanılan ifadeler ve yayın sorumlularının verdikleri cevaplar konusunda dikkatli olmalıdırlar<sup>45</sup>. Söz konusu hizmet sağlayıcılar aynı zamanda internet kullanıcılarına yasa dışı sayılabilecek içerik veya görüş ve/veya davranışları bildirmeleri konusunda yardımcı olmalıdırlar<sup>46</sup>.

55. Kılavuzda kullanıcılarca oluşturulmuş içerikleri barındıran internet hizmet sağlayıcılarının sağladıkları hizmetlerin içeriğiyle ilgili olarak farklı düzeylerde bir yayıncılık değerlendirmesi yapma hakkına sahip oldukları konusunda internet kullanıcıları uyarılmaktadır<sup>47</sup>. Bu hizmet sağlayıcıları, yayın özgürlüklerine ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla, internet kullanıcılarının bilgi araştırma, alma ve verme haklarının AİHS'nin 10. Maddesi uyarınca ihlal edilmemesini sağlamalıdırlar<sup>48</sup>. Bu da, kullanıcılarca oluşturulan içeriğe uygulanacak herhangi bir kısıtlamanın spesifik olması, kısıtlanma maksadının haklı gerekçelere dayanandırılması ve ilgili internet kullanıcılarına haber verilmesi anlamına gelmektedir.

56. İnternet kullanıcısı söz konusu internet hizmetini kullanıp kullanmama konusunda bilgilendirilmiş bir karar verebilmelidir. Uygulamada internet kullanıcısı kendisi tarafından oluşturulan içeriğin kaldırılmasına ilişkin öngörülebilir tedbirler konusunda veya söz konusu tedbirler alınmadan hesabının kapatılması konusunda tam olarak bilgilendirilmelidir<sup>49</sup>. İnternet kullanıcılarına aynı zamanda içeriğin kaldırılması ve hesabının kapatılması konusundaki tedbirlerin hangi nedenlerle ve neye dayanılarak alındığı hususunda erişilebilir (kullanıcının anlayabileceği bir dilde), açık ve kesin bilgiler verilmelidir. Bu bilgilere söz konusu tedbirlerin hangi yasa maddelerine dayandırıldığı ve tedbirin amacının orantılılığının ve geçerliliğinin değerlendirilmesinde kullanılan diğer unsurlar da dahildir. İnternet kullanıcıları aynı zamanda içeriğin kaldırılması ve/veya hesabın kapatılmasının makul bir süre içinde yargı denetimine tabi tutulmasını talep edebilmeli ve alınacak karara yetkili bir idari ve/veya yargı makamı nezdinde itiraz etme imkanına sahip olmalıdırlar.

45. a.g.e., CM/Rec (2011)7, § 91.

46. a.g.e., CM/Rec(2012)4, II/10.

47. a.g.e., CM/Rec (2011)7, § 18; 30-31.

48. a.g.e., CM/Rec (2011)7, § 7, 2. içerlek madde.

49. Bakınız: Erica Newland, Caroline Nolan, Cynthia Wong, ve Jillian York tarafından kaleme alınan ve [http://cyber.law.harvard.edu/sites/cyber.law.harvard.edu/files/Final\\_Report\\_on\\_Account\\_Deactivation\\_and\\_Content\\_Removal.pdf](http://cyber.law.harvard.edu/sites/cyber.law.harvard.edu/files/Final_Report_on_Account_Deactivation_and_Content_Removal.pdf) adresinde bu Lunabilecek olan Hesap Kapatılması ve İçeriğin Kaldırılması: Şirketler ve Kullanıcılar için Kılavuz İlkeler.

57. 6. Madde kimliğin gizli tutulmasıyla ilgilidir. Bu husus, AİHM'nin içtihatlarına, Budapeşte Sözleşmesine ve Bakanlar Komitesinin diğer enstrümanlarına dayandırılmaktadır. AİHM internet iletişiminin gizliliği konusunu bir Avrupa Konseyi üye ülkesinin, bir internet hizmet sağlayıcısını, internet tanışma sitesinde yaşı küçük bir bireyle ilgili olarak verdiği uygunsuz bir ilan nedeniyle, ilanı veren şahsın kimliğini açıklamaya zorlayamamasına ilişkin bir dava kapsamında ele almıştır. AİHM, ifade özgürlüğü ve iletişimin gizliliğinin birinci önceliği haiz hususlar olmalarına ve telekomünikasyon vasıtalarını ve internet hizmetlerini kullananların kendi mahremiyetlerine ve ifade özgürlüklerine saygı gösterilmesinin teminat altına alınmasının gerekli olmasına rağmen, böyle bir garantinin mutlak olamayacağına ve zaman zaman, örneğin toplumsal kargaşanın ve suçun önlenmesi veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gibi geçerli zorunluluklar nedeniyle söz konusu teminattan feragat edilmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bu gibi birbiriyle rekabet halindeki çıkarların bir çözüme kavuşturulacağı bir çerçeve sağlanması konusunda devletin pozitif bir yükümlülüğü vardır<sup>50</sup>.

58. Budapeşte Sözleşmesinde kimlik açıklanmaksızın iletişim maksadıyla bilgisayar teknolojisi kullanılması suç olarak kabul edilmemektedir. Sözleşmenin Açıklayıcı Raporunda, "kimlik açıklanmaksızın iletişim sağlama amacıyla mesaj trafiği verilerinin değişikliğe uğratılması (örneğin mesajların kimlik belirtilmeden aktarılmasını sağlayan sistemler) veya verilerin emniyetli iletişim maksadıyla değişikliğe uğratılması (örneğin kriptolama) ilke olarak mahremiyetin haklı bir biçimde korunması olarak kabul edilmelidir ve o nedenle de haklı olarak gerçekleştirilmiş bir işlem olarak mütalaa edilmelidir. Ancak Taraflar [Budapeşte Sözleşmesine], olayın failinin suç işlerken kimliğini gizleme maksadıyla paket başlığı bilgisinin değiştirilmesi gibi, kimlik açıklanmadan gerçekleştirilen yazışmalarla ilgili bazı suiistimalleri suç olarak kabul etmek isteyebilirler"<sup>51</sup>.

59. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi İnternette İfade Özgürlüğü Deklarasyonunda kimliğin açıklanmaması ilkesini teyit etmişlerdir<sup>52</sup>. Buna göre, internet üzerinden izlenmeye karşı korunma sağlama ve ifade özgürlüğünü güçlendirmek üzere, Avrupa Konseyi üye ülkeleri internet kullanıcılarının kimliklerini açıklamama arzusuna saygı göstermelidirler. Ancak, kimliğin gizli tutulmasına saygı gösterilmesi üye ülkelerin adalet ve emniyetle ilgili ulusal yasalarına, AİHS'ne ve diğer uluslar arası anlaşmalara göre suç eylemlerinden sorumlu şahısları izlemek üzere tedbirler almasını engellemez.

50. K.U./Finlandiya davası, no. 2872/02 § 49.

51. Budapeşte Sifersuç Sözleşmesi, Madde 2, Açıklayıcı Rapor, §. 62.

52. Bakınız: İnternette İletişim Özgürlüğü Deklarasyonu, İlke 7.

## Toplanma, örgütlenme ve katılım

60. Toplanma ve örgütlenme hakkı AİHS'nin 11. Maddesinde yer almaktadır. Bu hak aynı zamanda AİHM'nin siyasi konuşmaların korunmasına ilişkin olarak yerleştirdiği ilkelerle ilgilidir. Özellikle de AİHS'nin Madde 10.2'sinde siyasi konuşmaların veya kamuyu ilgilendiren konularda tartışmaların kısıtlanmasına yönelik çok dar bir kapsam söz konusudur<sup>53</sup>.

61. Kullanıcılar internette diğerleriyle barışçı bir biçimde bir araya gelme ve ilişki içine girme hakkına sahiptirler. Buna internet tabanlı araçlar kullanarak, sosyal gruplar oluşturmak ve toplantılar yapmak, böyle gruplara katılmak, böyle grupları harekete geçirmek ve böyle gruplarda yer almanın yanı sıra, sendikalar oluşturmak, sendikalara katılmak, sendikaları harekete geçirmek ve sendikalarda yer almak da dahildir. Buna örneğin, bir kampanyaya veya başka tür sivil eylemlere katılmak üzere bir dilekçe imzalamak da dahildir. Kullanıcı, haklarını kullanmak için web sitelerini, bilgisayar uygulamalarını veya diğer hizmetleri seçme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Bu hakkın kullanılması, kamu yetkililerinin sosyal grupları ve toplulukları resmen tanımasına bağlı değildir.

62. Protesto etme hakkı internette de internet dışındaki ortamlarda da eşit bir biçimde geçerlidir. Genel kamu açısından, örneğin binalara girişin sekteye uğratılması veya önlenmesi gibi sonuçlar yaratan protesto eylemleri AİHS'nin Madde 11'i uyarınca toplanma özgürlüğü hakkının kullanılma kapsamı dahilindedir. Ancak, bu eylemler belirli bir web sitesine veya girilmesi kısıtlanmış bir internet alanına izinsiz erişime veya dijital içeriğe yetkisiz bir biçimde müdahale edilmesine neden olduğunda durum her zaman böyle olmayabilir. Kullanıcıların eninde sonunda, internet üzerinden protesto eyleminde bulunma özgürlüğünün ve bunun aksamalara yol açmasının, o kadar rahatlıkla kabul edilmeyeceği hususunda bilgilendirilmeleri önemlidir.

63. İnternet vatandaşların demokratik toplumlar oluşturma ve bunları güçlendirmeye aktif bir katılım sağlamaları için bir araç haline gelmiştir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi üye ülkelere, gerek kamu makamlarıyla sivil toplum arasında, gerekse kamu hizmetlerinin sağlanmasında demokratik süreçlerde ve tartışmalarda, bilgi ve iletişim teknolojileri kullanarak e-demokrası, e-katılım ve e-devlet stratejileri oluşturup uygulamalarını tavsiye etmiştir<sup>54</sup>.

64. Bunlara yerel, ulusal ve küresel kamu politikalarıyla ilgili tartışmalar, yasalarla ilgili girişimler, karar verme sürecinin sorgulanması, mevcut olduğunda

53. Wingrove/İngiltere davası, 25 Kasım 1996, § 58, Raporlar 1996V.

54. Bakanız yukarıdaki 9 No.lu not, CM/Rec(2007)16 no.lu Tavsiye Kararı, Ek, bölüm I.

bilgi ve iletişim sistemlerini kullanarak dilekçe imzalamak da dahildir. Bu husus Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, demokratik tartışmalara, e-aktivizme ve e-kampanyalara katılmak, kaygılarını iletmek, milletvekilleri ve hükümetle diyalog ve tartışmayı teşvik etmek ve kamuyu ilgilendiren konularda yetkilileri ve politikacıları sorgulamak üzere vatandaşları bilgi ve iletişim vasıtalarını (internet üzerinden forumlar, webloglar, siyasi sohbetler, anında mesajlaşma ve diğer vatandaştan vatandaşa iletişim biçimleri) kullanmaya teşvik etmeleri yönündeki tavsiyelere dayanmaktadır.

### **Gizlilik ve veri koruması**

65. Aile ve özel yaşama saygı hakkı AİHS'nin 8. Maddesinde yer almaktadır. Bu hak AİHM'nin içtihatlarıyla da yorumlanmış ve Avrupa Konseyinin 108 No.lu Sözleşmesiyle güçlendirilmiştir.

66. Özel yaşam tam kapsamlı ve eksiksiz bir tanımlamaya elvermemektedir. AİHM, Madde 8'in, özel ve aile yaşamı, ev, mektup, telefon görüşmeleri<sup>55</sup> ve iş yerindeki e-postalar dahil olmak üzere, yazışmalar ve iletişimi içerecek şekilde, çok geniş bir ilgi sahasını kapsadığını vurgulamıştır. Özel yaşam bireyin, örneğin fotoğraflar ve video klipler vasıtasıyla kendi görüntüsüne<sup>56</sup> sahip olma hakkıyla ilgilidir. Özel yaşam, bireyin kimliğini ve kişisel gelişimini ve diğer insanlarla ilişkiler oluşturma ve geliştirme hakkını da ilgilendirir. Profesyonel yaşamla veya iş yaşamıyla ilgili faaliyetler de bu kapsamdadır<sup>57</sup>.

67. internet kullanıcıların pek çok eylemi kişisel verilerin otomatik olarak işleme tabi tutulmalarını içerecektir. Örnek olarak tarayıcıların kullanılması, e-posta, anında gönderilen SMS mesajları, internet üzerinden sesli iletişim protokolleri, sosyal iletişim ağları ve arama motorları ve 'cloud' (bulut) veri depolama hizmetleri. 108 No.lu sözleşme internette gerçekleştirilen, kişisel verilerin toplanması, depolanması, değişime uğraması, silinmesi ve yeniden elde edilmesi veya dağıtımı dahil tüm işlemleri kapsamaktadır<sup>58</sup>.

68. Kişisel veri işlemeyle meşgul olan kamu makamlarının ve özel şirketlerin saygı göstermeleri gereken bazı ilkeler ve kurallar mevcuttur. İnternet kullanıcılarının, kendilerine ait hangi verilerin nasıl işleme tabi tutulduğu ve bu

55. Klass ve Diğerleri/Almanya davası, no 5029/71, §41.

56. Von Hannover/Almanya davası (no. 2), no. 40660/08 ve 60641/08 §§ 108-113.Sciaccia/İtalya davası, no. 50774/99, § 29.

57. Rotaru/Romanya davası (no. 28341/95); P.G. ve J.H./İngiltere davası (no. 44787/98); Peck/İngiltere davası (no. 44647/98); Perry/İngiltere davası (no. 63737/00); Amann/İsviçre davası (no. 27798/95).

58. Bakınız 108 No.lu Sözleşme, Madde 2.

konuda yapılabilecek herhangi birşeyin olup olmadığı konusunda – örneğin verilerinin düzeltilmesini veya silinmesini talep etme gibi – farkında olmaları ve bunu anlamaları önemlidir. 108 No.lu sözleşme uyarınca kişisel veriler adil bir biçimde ve yasalara uygun olarak elde edilmeli, işlenmeli ve geçerli maksatlarla depolanmalıdır. Söz konusu veriler depolanma maksadıyla orantılı olarak yeterli miktarda, anlamlı olmalı, aşırı miktarda olmamalı, doğru olmalı yerine göre güncel bir durumda muhafaza edilmeli, kişisel verileri işlenen bireyin tanımlanmasına imkan verecek şekilde saklanmalı ve verilerin saklanma maksadı için gerekli olan süreden daha uzun bir süre saklanmamalıdır<sup>59</sup>.

69. Kişisel verilerinin işlenmesine ilişkin iki spesifik ilke üzerinde durulmaktadır: işlemin yasal olması ve kullanıcının onayı. Kullanıcı, ancak yasalarca kabul edilmiş olması durumunda ve örneğin bir internet servis sağlayıcısının sözleşme şartlarını kabul etmesi gibi, kendisinin rızası olması halinde verilerinin işleme tabi tutulabileceğinden haberdar edilmelidir.

70. Bireylerin internette kişisel verilerinin işlenmesine serbestçe, spesifik bir biçimde, bilgilendirilmiş olarak ve açık bir biçimde (yanlış anlamaya neden olmayacak kadar anlaşılır) onay vermesi hususunun 108 No.lu sözleşmenin metnine dahil edilmesi halen görüşülmektedir<sup>60</sup>. Bilgilendirilmiş onaya, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği sosyal iletişim ağı hizmetleri kapsamında insan haklarının korunmasına ilişkin CM/Rec(2012)4 sayılı Tavsiye Kararında atıfta bulunmaktadır. Özellikle de, sosyal ağlar, kullanıcılarının kişisel verilerini başka kategorideki insanlarla veya şirketlerle paylaşmadan veya bunlara dağıtımını yapmadan veya bu verileri başlangıçta belirtilen spesifik toplama amaçları için gerekli olandan daha farklı yöntemlerle kullanmadan önce kullanıcılarının bilgilendirilmiş onayını almalıdırlar. Kullanıcıların onayını temin etmek için “opt in” seçeneğine yani, kişisel verilerine üçüncü taraflarca daha geniş kapsamlı bir erişime (örneğin söz konusu sosyal ağda üçüncü taraf uygulamalarının işletilmesi gibi) izin verip vermeme seçeneğine sahip olmalıdırlar. Buna eşit bir koşul olarak kullanıcılar onaylarını geri çekebilme hakkına da sahip olmalıdırlar.

59. Kişisel Verilerin Otomatik olarak İşlenmesine İlişkin olarak Bireylerin Korunması Sözleşmesi (ETS No.108).

60. Kişisel Verilerin Otomatik olarak İşlenmesine İlişkin olarak Bireylerin Korunması Sözleşmesinin (ETS N. 108) Danışma Komitesi bu sözleşmenin modernleştirilmesi için bir dizi öneri yapmıştır (T-PD(2012)4Rev3\_en). Önerilerden biri bu tür bir veri işleme için ön koşul olarak kişisel verileri işlenecek olan bireyin onayı üzerinde durmaktadır. “Taraflardan her biri, veri işleminin, veriye konu olan bireyin özgür, spesifik, bilgilendirilmiş ve [açık, yanlış anlamaya neden olmayacak kadar anlaşılır] onayına veya yasalarca konmuş geçerli bir temele dayandırılmasını sağlayacaklardır.”

71. Burada, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, kullanıcıyı belirli bir kullanıcı profiline dahil etme bağlamında, kişisel verilerin otomatik olarak işlenmesiyle ilgili olarak bireylerin korunmasına ilişkin CM/Rec(2010)13 sayılı Tavsiye Kararına değinmek önem kazanmaktadır. Buradan anlaşılan, bireyle ilgili olarak, bireyin kişisel tercihlerini, davranış ve tavırlarını analiz etmek veya tahmin etmek üzere söz konusu bireye belirli bir profil uygulanmasıdır. Örneğin bir internet kullanıcısının kişisel verileri o kullanıcının bir web sitesiyle veya bir uygulamayla etkileşimi bağlamında veya zaman içinde ve farklı web sitelerinde internet tarayıcılarında dolaşırken yaptığı faaliyetler bağlamında bilgiler (örneğin ziyaret edilen sayfalar ve bunların içeriği, ne zaman ziyaret edildiği ve neyin araştırıldığı ile ilgili bilgileri toplayarak) toplanıp işlenebilir. Kullanıcıların tarayıcılarda dolaşma faaliyetlerinin izlenmesinde kullanılan araçlardan biri de 'Cookie' olarak bilinen araçlardır. Bu, kullanıcının cihazında bilgi depolayıp, bu bilginin daha sonra kullanılmasıdır. Tavsiye Kararında internet kullanıcılarının profillemeye amacıyla kişisel verilerin kullanılmasına onay verme ve bu onayı geri çekme hakkı öngörülmektedir<sup>61</sup>.

72. İnternet kullanıcılarının kişisel verilerinin işlenmesine ilişkin bilgilerle ilgili haklarına farklı Avrupa Konseyi enstrümanlarında atıfta bulunmaktadır. 108 No.lu Sözleşmede, veriye konu olan bireyin, kişisel verilerinin bir gerçek veya tüzel kişi tarafından işlendiğini, işlemenin ana amaçlarını, işlemeyi yapan kuruluşun kimliğini ve normal ikametgahını veya ana iş yerini belirleme ve makul aralıklarla ve aşırı bir gecikme ve masraf olmaksızın kendisiyle ilgili kişisel verilerin saklanıp saklanmadığı konusunda bir teyit alma ve bu bilgilerin kendisine anlaşılabilir bir dille iletilmesi imkanına sahip olması sağlanmaktadır<sup>62</sup>.

73. Kullanıcılara bilgi verilmesi konusuna, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, sosyal ağ hizmetleriyle ilgili olarak insan haklarının korunmasına ilişkin CM/Rec(2012)4 sayılı Tavsiye Kararında da atıfta bulunmaktadır. Sosyal ağlarda yer alan kullanıcılara, hizmet sağlayıcının hizmet ve kullanım koşullarında yapacağı her değişiklik konusunda açık ve kolayca anlaşılır bir dille bilgi verilmelidir. Bu bilgilere, örneğin kullanıcıların gizliliğini riske atabilecek üçüncü taraf uygulamalarının kurulumu, sosyal ağ hizmetlerinin uygulanmasında geçerli olan yasa ve bununla bağlantılı olarak kişisel verilerinin işlenmesi; profillerine ve iletişimlerine açık erişim (zaman ve coğrafi yer açısından), özellikle de özel ve kamu iletişimi arasındaki farkların açıklanması

---

61. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, kullanıcıyı belirli bir kullanıcı profiline dahil etme bağlamında, kişisel verilerin otomatik olarak işlenmesiyle ilgili olarak bireylerin korunmasına ilişkin CM/Rec(2010)13 sayılı Tavsiye Kararı, bölüm 5.

62. 108 No.lu sözleşme, Madde 8.



ve üçüncü tarafların kısıtlama olmaksızın verilere erişimi ve bu verileri toplaması dahil olmak üzere, bilgilerin kamuya açık hale getirilmesinin yaratacağı sonuçlar; ve diğer şahısların, kendi seçtikleri temas noktalarının ötesinde, erişimi genişlettiklerinde, ses ve video içeriği dahil olmak üzere, kişisel verilerini yayınlamadan önce bu şahısların onayının alınması gerekliliği de dahildir. İnternet kullanıcılarına aynı zamanda, kendilerine profillemeye amacıyla bir profil verilmek üzere kullanılacak kişisel bilgilerin işlenmesinin altında yatan mantıkla ve profillemenin maksadıyla ilgili spesifik bilgi de verilmelidir.

74. İnternet kullanıcıları 108 No.lu Sözleşmede oluşturulduğu üzere, özellikle de yasalara aykırı olarak işleme tabi tutulmuş verilerinin düzeltilmesi veya silinmesini sağlama hakkı ve bu verilerin işlenmesiyle ilgili bir doğrulama veya, duruma göre, iletişim ve yukarıda değinildiği gibi düzeltme veya silme talebine uyulmaması halinde hukuk yoluna başvurma hakkı gibi haklarla, kişisel verileri üzerinde kontrol sahibi olmalıdırlar<sup>63</sup>.

75. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği arama motorlarıyla ilgili olarak insan haklarının korunması konusundaki CM/Rec(2012)3 sayılı Tavsiye Kararında, hizmet sağlayıcılarının, kullanıcılarının mahremiyetini koruma amacıyla kullanabilecekleri bir dizi tedbire değinilmektedir. Bunlar arasında üçüncü tarafların yasa dışı erişimlerine karşı koruma ve veri ihlali bildirim yöntemleri yer almaktadır. Bu tedbirler arasında kullanıcıyla arama motoru sağlayıcısı arasında iletişim “uçtan uca” şifrelenmelidir. Bir arama motoruna ait olan farklı hizmet/platformlardan kaynaklanan verilerin çapraz ilişkilendirilmesi ancak kullanıcının söz konusu spesifik hizmet için açık ve yanlış anlamaya yer bırakmayacak şekilde net onayı verilmişse gerçekleşebilir. Kullanıcılar örneğin doğrudan pazarlama maksatlarıyla oluşturulmuş bir profil de dahil olmak üzere, bu tür hizmetlerin verilmesi esnasında toplanan verilerine erişebilmeli, bunları düzeltebilmeli ve silebilmelidir<sup>64</sup>.

76. Sosyal ağlar da kullanıcılarına özellikle aşağıdaki alanlarda verilerinin yönetimi ve korunmasında yardımcı olmalıdırlar:

- Kullanıcı tarafından seçilen temas noktalarına erişimi sınırlamak için *varsayılan gizliliği koruyucu ayarlar*;
- Biyometrik veriler veya yüz tanımayla erişim gibi, varsayılan ayarlarla faaliyete geçirilmemesi gereken hassas verileri korumaya yönelik tedbirlerin artırılması;

63. Bakınız yukarıdaki 60 no.lu not, Madde 8.

64. Bak CM/Rec(2012)3 sayılı Tavsiye Kararı, özellikle de Ek, bölüm II.

- Kullanıcılarla sosyal ağlar arasındaki iletişimin ‘uçtan uca’ kriptolanması dahil olmak üzere, üçüncü tarafların kişisel verilerine yasal olmayan bir biçimde erişimine karşı veri emniyeti. Kullanıcılar, şifrelerinin değiştirilmesi ve finansal işlemlerini (örneğin sosyal ağların banka veya banka kartı bilgilerine sahip olmasın halinde) yaparken dikkatli olmaları gibi önleyici tedbirler alabilmeleri için kişisel veri güvenliklerinin ihlali konusunda bilgilendirilmelidirler;
- Tasarıma dahil edilen gizlilik özellikleri, yani, veri koruma ihtiyaçlarının hizmet ve ürünlerin tasarlanması aşamasında ele alınması ve mevcut hizmetlerde yapılacak değişikliklerin güvenlik üzerinde yaratabileceği etkilerin sürekli olarak değerlendirilmesi;
- Sosyal ağları kullanmayanlara, bu bireylere ait, örneğin e-posta adresleri ve biyometrik veriler gibi, kişisel bilgilerin toplanmasından ve işlenmesinden kaçınılarak korunma sağlanması. Kullanıcılar diğer kullanıcılara karşı yükümlülükleri konusunda özellikle de başkalarına ait kişisel verilerin yayınlanmasında söz konusu bireylerin haklarına saygı gösterilmesi konusunda bilgilendirilmelidirler<sup>65</sup>.

77. Bir sosyal ağ kullanıcısının hesabı kapatılmadan önce söz konusu kullanıcı, verilerini başka bir servise veya cihaza, kullanılabilir bir formatta kolayca ve serbestçe aktarabilmelidir. Hesabın kapatılmasından sonra, kullanıcıdan gönderilmiş olan ve kullanıcıyla ilgili tüm veriler sosyal ağ servisinin depolama ortamından tamamen ve kalıcı olarak silinmelidir. Bunun yanı sıra internet kullanıcıları, takma ad kullanma da dahil olmak üzere, internet üzerindeki kimlikleriyle ilgili olarak bilgilendirilmiş seçimler yapabilmelidirler. Bir sosyal ağ servisinin gerçek kimlikle kayıt yapılmasını talep etmesi halinde söz konusu gerçek kimliğin internette yayınlanması kullanıcıların seçimine bağlı olmalıdır. Bu, kolluk kuvvetleri yetkililerinin, temel hak ve özgürlüklere saygı gösterilmesine ilişkin uygun yasal teminatlarla bağlı olmak üzere, gerektiğinde kullanıcının gerçek kimliğine ulaşmalarını önlemez.

78. Kullanıcının belirli bir kullanıcı profiline dahil edilmesi bağlamında ise, kullanıcı, söz konusu uygulama, özellikle de kullanıcının görüşünü bildirmesine imkan sağlayan, kullanıcının haklı çıkarlarını güvenceye alacak tedbirler içeren yasalar uyarınca yapılmadıysa ve profileme kararı internet kullanıcısının haklı çıkarlarının güvenceye alınması için gerekli tedbirlerin alınmış olduğu bir sözleşmenin yerine getirilmesi sırasında gerçekleştirilmediyse, kişisel bilgilerinin profileme amacıyla kullanılmasına ve kendisiyle ilgili veya kendisini önemli

65. A.g.e.

ölçüde etkileyebilecek yasal sonuçları olan bir kararın yalnızca profillemeye dayalı olarak alınmasına itiraz edebilmelidir<sup>66</sup>.

79. İnternet kullanıcısının hakları mutlak haklar olmayıp, bu nedenle üçüncü fıkrada 'genellikle' ifadesine yer verilmiştir. İstisnai uygulamalara yasalarda yer alması durumunda izin verilebilir ve bu durumda söz konusu uygulama aşağıdaki nedenlerle gerekli bir tedbir oluşturacaktır: (a) devlet güvenliğinin korunması, kamu güvenliği, devletin parasal çıkarları, suçun bastırılması; (b) veriye konu olan bireyin veya diğerlerinin hak ve özgürlüklerinin korunması. Öngörülen haklara ilişkin kısıtlamalar, veriye konu bireylerin gizliliğinin ihlali konusunda açık bir risk olmaması durumunda, istatistiksel kullanım ve bilimsel araştırma amaçlarıyla kullanılan otomatik olarak işlenen kişisel veri dosyaları bağlamında kanunen uygulanabilir<sup>67</sup>.

80. Dinleme, iletişim içeriğini dinleme, takip etme veya izleme, veri içeriğinin bilgisayar sistemine erişimle ve bilgisayar sisteminin kullanılmasıyla elde edilmesi veya dolaylı olarak, elektronik gizli dinleme cihazlarıyla ele geçirilmesiyle ilgilidir. Dinleme verilerin kaydedilmesini de içerebilir<sup>68</sup>. İletişimin gizliliğine saygı hakkı AİHS'nin 8. Maddesinde yer almakta olup, daha sonra da AİHM'since yorumlanmıştır. İletişim kavramı mektuplaşma ve telekomünikasyon<sup>69</sup> ile iletişimini kapsamakta aynı zamanda iş ortamında gönderilen e-postaları da içermektedir<sup>70</sup>. Bu kavramın yorumlanmasının, e-posta mesajları (daha geniş bir kapsamda), anında SMS mesajları ve diğer iletişim türleri gibi, internetteki diğer türden iletişim yöntemleri de 8. Madde kapsamında ele alınacak şekilde, teknolojideki gelişmelere ayak uyduracak biçimde gelişmesi beklenmektedir.

81. İnternet dışındaki iletişimin dinlenmesi ve izlenmesiyle ilgili davalar ve devlet makamlarının müdahalelerine ilişkin davalarla ilgili AİHM'nin içtihatlarında teyit edilen bazı genel ilkeler aşağıda açıklanmıştır. Bu ilkeler ileride muhtemelen internet iletişimine de uygulanmak üzere genel kılavuzluk bilgileri ve referanslar sağlamaktadır.

66. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği kişisel verilerin profillemeye bağlamında otomatik işleme tabi tutulmasıyla ilgili olarak bireylerin korunmasına ilişkin CM/Rec(2010)13 sayılı tavsiye kararı.

67. 108 No.lu Sözleşme, Madde 9.

68. Bakınız: Budapeşte Sözleşmesinin Açıklama Notu, madde.53.

69. Avrupa Entegrasyonu ve İnsan Hakları Derneği ve Ekimidzhiev/Bulgaristan davası no. 62540/00 § 58; Klass ve Diğerleri/Almanya davası no 5029/71, Malone/İngiltere davası, no 8691/79 ve Weber ve Saravia/Almanya davası, no 54934/00.

70. Bakınız: Copland/İngiltere davası, no 62617/00.

82. Yazışmalar ve telekomünikasyonun dinlenmesi ve izlenmesi özel yaşam hakkına müdahaleler olup AİHS'nin Madde 8.2'sindeki koşullara tabidir. Telekomünikasyon haberleşmesinin izlenmesine izin veren yasal mevzuatın ta kendisi bile özel yaşam hakkına müdahale olarak görülebilir. Ülkedeki tüm bireylerin potansiyel olarak posta ve telekomünikasyon haberleşmesinin izlenmesini sağlayan bir izleme sistemini oluşturan bir yasa, o ülkedeki posta ve telekomünikasyon hizmetlerini kullanan tüm potansiyel kullanıcıları doğrudan etkiler. O nedenle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, söz konusu tedbirlerin fiilen kendisine uygulandığını iddia etmeksizin de, bireylerin belirli koşullar altında, gizli tedbirlerin veya bunlara izin veren yasal mevzuatın sadece varlığı nedeniyle bile, bir hak ihlali mağduru olabileceklerini iddia edebileceklerini kabul etmiştir<sup>71</sup>.

83. Dinlemenin yasalarda bir temeli olmalıdır ve ulusal güvenlik, kamu güvenliği veya ülkenin ekonomik refahı, toplumsal kargaşanın veya suçun önlenmesi, sağlık ve ahlaki değerlerin korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerini koruma nedenleriyle demokratik bir toplumda gerekli olmalıdır. AİHM yazışma ve telekomünikasyon haberleşmesinin kamu makamlarınca izlenmesi için gizli tedbirlerin uygulanmasını mümkün kılan yasanın hangi koşulları karşılaması gerektiğine özellikle atıfta bulunarak aşağıdaki genel ilkeleri oluşturmuştur.

- *Öngörülebilirlik* – ilgili şahıs söz konusu yasaya ulaşabilmeli ve yasanın kendisine uygulanmasının sonuçlarını öngörebilmelidir. Yasa aynı zamanda, yetkili makamların özel yaşama ve yazışmalara saygı hakkına bu gizli ve potansiyel olarak tehlikeli müdahaleye hangi durum ve koşullarda başvururmayaya yetkili oldukları hakkında vatandaşlara yeterli bir bilgi verecek bir açıklık ve netlikle formüle edilmelidir<sup>72</sup>.
- *Kamu makamlarının sağduyulu hareket etmeleri için sağlamaları gereken asgari güvenceler* – yasada dinleme emrine yol açabilecek suçların mahiyetiyle (i) ilgili ayrıntılı kurallar; (ii) iletişimlerinin izlenmesi muhtemel insan kategorileri; (iii) bu tür bir izlemenin süresiyle ilgili bir sınır; (iv) elde edilen verilerin incelenmesi, kullanılması ve saklanmasıyla ilgili usuller

71. Klass ve Diğerleri davası, no 5029/71 §§ 3038; Malone/İngiltere davası no 8691/79§ 64; ve Weber ve Saravia/Almanya davası no. 54934/00, §§ 78 ve 79, Avrupa Entegrasyonu ve İnsan Hakları Derneği ve Ekmidzhiev/Bulgaristan davası no. 62540/00 § 58, § 69-70.

72. Malone/İngiltere davası, no 8691/79 § 67; Valenzuela Contreras/İspanya davası, 30 Temmuz 1998 tarihli karar, Raporlar 1998V, s. 1925, § 46 (iii); ve Khan/İngiltere davası, no.35394/97, § 26, Avrupa Entegrasyonu ve İnsan Hakları Derneği ve Ekmidzhiev/Bulgaristan davası no. 62540/00 § 71.

ve (v) söz konusu verilerin başka taraflara iletilmesi esnasında alınacak tedbirler; ve elde edilen verilerin silinebileceği veya silinmesi gereken, veya kayıtların imha edilmesi gereken koşullar belirtilmelidir<sup>73</sup>.

- *Yetkili makamlarca gözetim ve denetim* – AİHM yasanın suiistimaline karşı yeterli ve etkili teminatların mevcudiyetini gerekli kılmaktadır<sup>74</sup>.

84. AİHM'nin iş yerinde özel yaşamla ilgili içtihatlarında, çalışanların iş yeri binalarında yapacağı telefon görüşmelerinin özel yaşam ve yazışmalar kapsamı dahilinde ele alınacağına hükmedilmiştir. İş yerinden gönderilen e-postalar ve kişisel internet kullanımının izlenmesi sonucunda elde edilen bilgiler AİHS'nin 8. Maddesi altında korunmalıdır. Söz konusu iletişimin izlenebileceği konusunda bir uyarı yapılmamış olması halinde, çalışanın iş yerinde yaptığı telefon görüşmeleri, gönderip aldığı e-postaları ve internet kullanımıyla ilgili olarak özel yaşamına saygı gösterilmesini beklemesi makuldür<sup>75</sup>. Kullanıcıya üye ülkelerdeki veri koruma kuruluşları veya diğer yetkili makamlarca yardımcı olunabilir.

85. Üye ülkelerin büyük çoğunluğunda mevcut olan veri koruma makamları kişisel verilerin işlenmesinin soruşturulması, kişisel verilerin işlenmesine müdahale edilmesi, bu konuda farkındalığın artırılması veya bu sürece müdahaleye çare bulunması gibi alanlarda önemli bir rol oynarlar. Bu işlev, Devletin daha geniş kapsamlı olan özel ve aile yaşamı hakkını koruma temel görevi içerisinde yer alan kişisel verilerin korunmasını teminat altına alma şeklindeki yükümlülüğünün yanı sıra mevcut olan bir görevdir.

## Eğitim ve okuryazarlık

86. Eğitim hakkı AİHS'nin 1 no.lu Protokolünün Madde 2'sinde yer almaktadır. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, internetin bir kamu hizmeti olarak değerinin yaygınlaştırılmasına ilişkin tedbirler konulu, CM/Rec(2007)16 sayılı Tavsiye Kararı, tüm kültürlerin kendilerini ifade edebilmesi ve yerli diller de dahil olmak üzere internete tüm dillerde erişim sağlayabilmeleri için dijital formdaki eğitsel, kültürel ve bilimsel içeriğin yaratılması, işlenmesi

73. Bakınız: *Kruslin/Fransa davası*, no. 11801/85 § 33; *Huvig/Fransa davası*, no 11105/84 § 32; *Amann/İsviçre davası*, no27798/95 § 56; *Weber ve Saravia/Almanya davası*, no 54934/00§ 93; *Avrupa Entegrasyonu ve İnsan Hakları Derneği ve Ekmidzhiev/Bulgaristan davası* no. 62540/00 § 76.

74. a.g.e., no. 62540/00) § 77.

75. *Copland/İngiltere davası*, no 62617/00, §41, 42.

ve bu içeriğe erişim sağlanmasını teşvik etmektedir<sup>76</sup>. İnternet kullanıcıları, kamu fonlarıyla gerçekleştirilen araştırmalara ve kültürel eserlere internette serbestçe erişebilmelidirler<sup>77</sup>. Kamu alanında bulunan dijital kültür mirası eserlerine de makul sınırlamalar dahilinde serbestçe erişilebilmelidir. Spesifik vakalarda, bilgiye erişimin belirli koşullara tabi olmasına, eser sahiplerine – fikri mülkiyet hakları korumasında yapılabilecek istisnaların sınırları dahilinde – eserleri karşılığında ödeme yapılabilmesi için izin verilebilir.

87. İnternet kullanıcıları, internette insan haklarını ve temel özgürlüklerini kullanmak üzere temel bilgiler, eğitim, bilgi ve beceri edinme yeteneğine sahip olmalıdırlar. Bu husus, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin, bilgisayar okuryazarlığını Bilgi ve İletişim Teknolojileri üzerinden bilgiye erişim, kültürel hakların kullanımı ve eğitim hakkına erişimin temel bir ön koşulu olarak yaygınlaştıran standartlarıyla uyumludur<sup>78</sup>.

88. İnternet okuryazarlığı programları ve girişimleri internet kullanıcılarının internet içeriğinin doğruluğunu ve güvenilirliğini eleştirel bir bakışla analiz etmelerini sağlar. Bakanlar Komitesi Avrupa Konseyi üyesi devletlerin tüm bireylerin ve özellikle de çocukların çok geniş bir yelpazeyi kapsayan Bilgi ve İletişim Teknolojilerini kullanacak becerilere sahip olmalarını kolaylaştırmalarını ve özellikle de kendilerine zararlı olacak bilgilerin niteliğini eleştirel bir biçimde değerlendirmelerini mümkün kılmak için eğitimi yaygınlaştırmalarını tavsiye etmiştir<sup>79</sup>.

## Çocuklar ve gençler

89. Çocuklar ve gençler görüşlerini açıklama, toplum yaşamına ve kendilerini etkileyen kararlara internet ve diğer bilgi ve iletişim teknolojileri vasıtasıyla katılma hakkına sahiptirler. Bu husus, 18 yaşın altındaki tüm çocukların ve gençlerin görüşlerini serbestçe açıklama ve kendilerini etkileyen konularda seslerini duyurma ve karar verme sürecine katkıda bulunma, yaş, olgunluk düzeyi ve anlama düzeylerine uygun bir biçimde görüşlerine gereken ağırlığın verilmesi hakkına, vasıtalarına, alanına, fırsatına ve gerekiyorsa desteğine sahip olmaları gerektiğini belirten Bakanlar Komitesi standartlarına dayanmaktadır. Çocukların ve gençlerin toplum yaşamına katılmaları ırk, etnik köken, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer görüş, millî veya sosyal köken, mülk, engellilik,

76. Aynı zamanda bakınız: yukarıdaki 8 no.lu not, CM/Rec(2007)16 sayılı Tavsiye Kararı, Bölüm IV.

77. a.g.e.

78. Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulunun bilgi toplumunda insan hakları ve hukukun üstünlüğü konulu, CM(2005)56 nihai sayılı, 13 Mayıs 2005 tarihli Tavsiye Kararı.

79. a.g.e.

doğum, cinsel yönelim veya diğer bir statü temelinde herhangi bir ayrımcılık gözetilmeksizin tüm internet ortamları için geçerlidir<sup>80</sup>.

90. Çocuklara ve gençlere haklarını kullanmalarıyla ilgili mevcut fırsatlar konusunda, sosyal ağlar ve diğer medya da dahil olmak üzere yaşlarına ve durumlarına uygun bilgi verilmelidir. Çocuklar ve gençler katılımlarıyla ilgili kısıtlamalar, katılımlarının beklenen ve fiili sonuçları ve görüşlerinin günün sonunda nasıl dikkate alındığı hususu dahil olmak üzere, katılımlarının kapsamı konusunda tam olarak bilgilendirilmelidirler<sup>81</sup>. Katılım haklarının ihlal edildiğini düşündüklerinde çocuklara ve gençlere, çocukların kolayca uygulayabileceği şikayette bulunma vasıtaları ve adli ve idari usullerle bunları kullanmada yardım ve destek gibi etkili hak arama ve hukuk yolları sağlanmalıdır<sup>82</sup>.

91. Çocuklar ve gençler interneti emniyetli bir biçimde ve özel yaşamlarına gereken dikkat sarf edilerek kullanabilmelidirler. Çocuklar ve gençler öğretmenlerinden, eğitimcilerden ve anne babalarından eğitim ve bilgi almalıdırlar. Çocuklar ve gençlerin bilgi okur yazarlığından anlaşılan, bilgiye erişim sağlayan araçların yetkinlikle kullanılması, içeriğin eleştirel analizinin geliştirilmesi, ve vatandaşlık ve yaratıcılığı destekleyecek iletişim becerilerinin devreye sokulmasının yanı sıra, interneti ve bilgi ve iletişim teknolojilerini olumlu ve sorumlu bir biçimde kullanabilmeleri için çocuklar ve eğitimciler için eğitim inisiyatiflerdir<sup>83</sup>.

92. Çocukların özel yaşam hakkı AİHM'nin önüne gelen davalarda inceleme konusu olmuştur. Çocukların fiziksel ve ahlaki sağlıkları özel yaşam haklarının çok önemli yönleridir. Üye ülkelerin bu hakka etkili bir biçimde saygı göstermesini sağlamada pozitif bir yükümlülükleri vardır<sup>84</sup>. AİHM temel değerlerin ve özel yaşamın çok önemli yanlarını tehlikeye atan ciddi eylemlere karşı etkili caydırıcılık için etkili ceza hukuku maddeleri ve soruşturmalarının gerekli olduğu görüşüne varmıştır<sup>85</sup>.

---

80. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği 18 yaşından küçük çocukların ve gençlerin sosyal yaşama katılmasına ilişkin CM/Rec(2012)2 sayılı Tavsiye Kararı.

81. a.g.e.

82. Bakınız: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği çocuk hakları ve çocuklara ve ailelerine dost sosyal hizmetler konulu, CM/Rec(2011)12 sayılı Tavsiye Kararı, Çocuk Dostu Adaletle ilgili Avrupa Konseyi Kılavuzu.

83. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin yeni bilgi ve iletişim ortamında çocukların güçlendirilmesine ilişkin Rec(2006)12 sayılı Tavsiye Kararı.

84. K.U./Finlandiya davası - 2872/02 § 40, 41.

85. X ve Y/Hollanda davası, §§ 23-24 ve 27; August/İngiltere davası no. 36505/02; ve M.C./Bulgaristan davası, no. 39272/98, § 150. K.U./Finlandiya davası - 2872/02 § 46.

93. Çocukların ve gençlerin internette veya interneti kullanırken oluşturduğu içerik veya başkalarının çocuklarla ilgili olarak oluşturdukları içeriğin (örneğin resimler, videolar, metinler veya diğer içerikler) veya bu içeriklerin izleri (veri kayıtları, veri girişleri ve işlemler) kalıcı olabilir veya bunlara sürekli olarak erişim sağlanabilir. Bu durum çocukların ve gençlerin onurları, güvenlikleri ve özel yaşamları açısından bir sorun yaratabilir veya yaşamlarının içinde bulunduğumuz dönemde veya daha ilerideki bir safhasında onları bir şekilde hassas bir konuma sokabilir. Çocukların ve gençlerin kendilerinin, anne babalarının, velilerinin, öğretmenlerinin ve bakıcılarının bu gerçeği anlayıp bununla baş edebilecek ve internet üzerinde çocuklar ve gençlerin özel yaşamını koruyabilecek şekilde yetki ve güçle donatılmaları gerekir. Bu amaçla, özel verilerin nasıl silinebileceği konusunda pratik bilgilerin sağlanması önemlidir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi üye ülkelere bu konuda yol göstererek, yasaların uygulanması bağlamında çocukların internette oluşturdukları içeriğin, çocukların onuru, güvenliği ve özel yaşamı açısından bir sorun yaratabilecek veya yaşamlarının şu andaki veya daha sonraki evrelerinde çocukların hassas bir konuma girmelerine neden olabilecek kalıcı veya sürekli erişilebilir bir kaydının bulunmaması gerektiğini ifade etmiştir<sup>86</sup>. O nedenle üye ülkeler, yerine göre ilgili diğer paydaşlarla birlikte bu içeriğin ve içeriğin izlerinin (örneğin veri kayıtları, veri girişleri ve işlemler) makul bir kısa süre içerisinde silinmesi veya ortadan kaldırılmasının uygulanabilirliğini araştırmaya davet edilmişlerdir<sup>87</sup>. Ancak 3. Fıkra basın veya yayımcılar tarafından çocuklara ve gençlere ilişkin olarak yaratılan içerik için geçerli değildir. Kılavuzun bu maddesinin ilk cümlesinde söz konusu maddede, çocuklar veya gençler tarafından yaratılan veya diğer internet kullanıcılarının çocuklar ve gençler hakkında yarattıkları içerikle ilgili durumların ele alındığı belirtilmektedir.

94. İnternet üzerinde zararlı içerik ve davranışlara gelince, çocukların özellikle de internet üzerindeki pornografi, kadınların aşağılayıcı ve olumsuz klişelerle ifade edilerek tasvir edilmesi, özellikle de intihar olmak üzere, şiddetin ve kendine zarar vermenin tasvir edilmesi ve yüceleştirilmesi, bu tür davranışları aşağılayıcı ayrımcılık gözeten ifadeler veya bunların mazur gösterilmesi, cinsel istismar maksadıyla çağrıda bulunulması, insan ticareti için çocukların kullanılması, çocukların fiziksel, duygusal ve psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebilecek zorbalık, taciz amaçlı takip ve diğer taciz türlerinden kaynaklanabilecek zarar görme risklerine karşı, yaşlarına ve durumlarına uygun özel

86. Çocukların internette onurlarının, güvenliklerinin ve özel yaşamlarının korunmasına ilişkin Bakanlar Komitesi Deklarasyonu.

87. a.g.e.



bakımdan ve yardımdan yararlanma hakları vardır<sup>88</sup>. O nedenle çocuklar ve genç internet kullanıcıları yaşlarına ve durumlarına uygun bir biçimde yasa dışı içerik ve davranışlar konusunda bilgilendirilmelidir.

95. Çocuklar ve gençler aynı zamanda zarar verme riski taşıyan içerik ve davranışları haber verebilmeli ve gizliliklerine ve kimliklerinin gizli tutulmasına gereken dikkat gösterilerek, bilgi ve destek alabilmelidirler. Bu durum özellikle de sosyal ağlar bağlamında anlamlıdır. Bakanlar Komitesi üye ülkelere, özellikle de çocukları ve gençleri zararlı içeriğe karşı korumak üzere aşağıdaki girişimlerde bulunmalarını tavsiye etmiştir<sup>89</sup>:

- İlgili yasalara aykırı içerik veya içerik paylaşımı veya davranış türleri konusunda açık ve anlaşılır bilgiler sağlamak;
- İlgili içeriğin veya davranışların sosyal ağ servisinin kullanma şartlarında “uygunsuz” olarak tanımlanabileceği yayım politikaları geliştirmek ancak bunu yaparken söz konusu yaklaşımın ifade ve bilgilendirilme özgürlüğünü kısıtlamadığını temin etmek;
- Sosyal ağlarda yer alan uygunsuz veya görünürde yasalara aykırı içeriğin veya davranışların bildirilebilmesi için kolayca erişilebilir mekanizmalar oluşturmak
- Siber zorbalık ve siber ‘hazırlama’ konusundaki şikayetlere gereken ayrıntılı ve özenli inceleme yapıldıktan sonra cevap vermek<sup>90</sup>.

96. Çocuklar ve gençler, özel bir koruma gerektiren, internet ortamında cinsel istismar ve taciz dahil olmak üzere, fiziksel ve ahlaki sağlıklarına müdahale edilmesi riskleri konusunda da bilgilendirilmelidirler. Bu konuya Avrupa Konseyinin Lanzarote Sözleşmesinde de değinilmekte olup, AİHM’nin içtihatlarında üye devletlerin çocukların internet ortamında korunmasını sağlamak üzere pozitif yükümlülükleri olduğu kabul edilmektedir<sup>91</sup>.

97. Lanzarote Sözleşmesine göre, çocuklar internette erişilebilen veya mevcut olan pornografik eylemlere (örneğin web kameraları kanalıyla, sohbet odalarında veya inernet üzerinden oynan oyunlarda) katılmak üzere çalıştırılmalarına, bu eylemlere katılmalarına neden olunmasına veya zorla

---

88. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği, çocukları zararlı içeriğe ve davranışlara karşı korumak ve çocukların yeni bilgi ve iletişim ortamına aktif bir biçimde katılımını yaygınlaştırmaya yönelik CM/Rec(2009)5 sayılı Tavsiye Kararı.

89. Bakınız: CM/Rec(2012)4 sayılı Tavsiye Kararı , Ek II, §10.

90. a.g.e.

91. K. U./Finlandiya davası no. 2872/02.

katılmalarının sağlanmasına karşı korunmalıdır<sup>92</sup>. Çocuklar aynı zamanda ulusal yasaların ilgili maddelerine göre cinsel ilişki için yasal yaşta olmayan çocuklarla çocuk pornografisi üretmek üzere cinsel ilişkiye girme maksadıyla internet üzerinden veya diğer Bilgi ve İletişim Teknolojileri kullanılarak fuhuşa teşvik edilmeye karşı (hazırlama) korunmalıdır<sup>93</sup>.

98. Çocuklar, çocukların internet ortamında cinsel istismarı ve cinsel tacizle mücadeleyle yönelik devlet politikaları, programları ve diğer girişimlerin oluşturulup uygulanmasına katılmaya teşvik edilmelidirler<sup>94</sup>. Çocuklara internette cinsel taciz ve cinsel istismar iddialarını haber verebilecekleri ve telefonla ve internet yardım hatları üzerinden şikayetlerini bildirebilecekleri, çocukların kolaylıkla kullanabileceği ve erişilebilir araçlar sağlanmalıdır. Çocuklara bu hizmetleri kimliklerini açıklamama ve gizliliklerini koruma konusuna dikkat ederek kullanmaları için bilgi ve destek sağlanmalıdır<sup>95</sup>.

### **Etkili hukuk yolları**

99. Etkili hukuk yoluna erişim hakkı AİHS'nin 13. Maddesinde yer almaktadır. İnternette hak ve özgürlükleri kısıtlanan veya ihlal edilen herkes etkili bir hukuk yoluna başvurma hakkına sahiptir.

100. AİHS'nin 13. Maddesinde, yerel yasal düzenlemelerde hangi şekilde emniyete alınmış olurlarsa olsunlar, AİHS'nin esasında yer alan hak ve özgürlüklerin yürürlüğe sokulmasını sağlayacak bir hukuk yolunun ulusal düzeyde mevcudiyeti garanti edilmektedir. Buna göre AİHS bağlamında bir şikayetin esasının ele alınabileceği ve uygun bir telafinin mümkün olabileceği bir yerel hukuk yolu sağlanmalıdır<sup>96</sup>. Üye devletlerin insan hakları ihlalleri iddialarını özenli, ayrıntılı ve etkili bir biçimde soruşturma konusunda pozitif bir yükümlülüğü vardır. İzlenen usuller, yetkili makamın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlaline ilişkin şikayetin esasları üzerinde karara varabilmesini ve varsa ihlale karşı yaptırım uygulamasını ve aynı zamanda alınan kararların uygulanmasını teminat altına almasını mümkün kılmalıdır<sup>97</sup>.

---

92. Çocukların Cinsel İstismar ve Cinsel Tacize Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi CETS No.: 201, Madde 2; Madde 21, aynı zamanda bakınız: bu maddelerle ilgili Açıklayıcı Rapor.

93. a.g.e. Madde 23.

94. a.g.e. Madde 9/1.

95. a.g.e. Madde 13. Aynı zamanda bakınız: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin üye ülkelere gönderdiği çocuk hakları ve çocuklara ve ailelerine dost sosyal hizmetler konulu, CM/Rec(2011)12 sayılı Tavsiye Kararı, Çocuk Dostu Adaletle ilgili Avrupa Konseyi Kılavuzu.

96. Kaya/Türkiye davası, no. 22729/93, §106.

97. Smith ve Grady/İngiltere davası, no 33985/96 33986/96.

101. AİHS’de teminat altına alınan hakların ihlaline ilişkin iddialarla ilgili karar vermekle görevli ulusal bir makam olmalıdır<sup>98</sup>. Bireylerin, haklarının belirlenmesine ilişkin mahkeme sürecinin makul olmayan bir şekilde uzamasıyla ilgili şikâyetlerini iletebilecekleri spesifik bir yargı yolu olmalıdır<sup>99</sup>. Söz konusu yetkili makam, bağımsız ve tarafsızlığı teminat altına alınmış ise bu makamın bir yargı makamı olması gerekmez. Ancak söz konusu makamın yetkileri ve bu makama sağlanan usule ilişkin teminatlar, bu makamın spesifik hukuk yolunun etkili olup olmadığını tayin edebilmesini mümkün kılmalıdır<sup>100</sup>.

102. Yetkili ulusal makamın izleyeceği usuller hak ihlalinin etkili bir biçimde soruşturulabilmesine izin vermelidir. Bu usuller yetkili makamın AİHS’nde yer alan hakların ihlaline ilişkin bir şikâyet baş vurusunun esası üzerinde karar verebilmesini<sup>101</sup>, söz konusu ihlalle ilgili bir yaptırım getirmesini ve mağdura bu yaptırımın uygulanacağı konusunda teminat verebilmesini mümkün kılmalıdır<sup>102</sup>. Söz konusu hukuksal çözüm uygulamada ve hukuken etkili olmalı, şikâyet başvurusunda bulunanın lehine kesinlikle olumlu bir sonuç elde edilmesi koşulundan bağımsız olmalıdır<sup>103</sup>. Bir hukuki çözüm tek başına 13. Maddenin gereklerini tamamen karşılayamasa da, yasalarda sağlanan hukuk yolları toplam olarak ele alındığında bu gerekleri karşılayabilir<sup>104</sup>.

103. Etkili hukuk yolları mevcut, bilinir, erişilebilir olmalı ve makul ücretler karşılığında mümkün olmalı ve uygun telafiyi sağlamalıdır. Etkili hukuk yolları doğrudan doğruya internet hizmet sağlayıcıları (her ne kadar internet hizmet sağlayıcıları AİHS’nin 13. Maddesine uygun yeterli bağımsızlığa sahip olamayabilirlerse de), kamu makamları ve/veya diğer ulusal insan hakları kurumları kanalıyla da sağlanabilir. Telafi olasılıkları arasında, hizmet sağlayıcısı veya internet hizmet sağlayıcısının yapacağı bir soruşturma ve açıklama, örneğin bireyin saygınlığını lekeleyici veya hakaret içeren bir açıklamaya karşı cevap verebilme, internet hizmet sağlayıcısı tarafından kaldırılmış olan, kullanıcı tarafından oluşturulmuş bir içeriğin yeniden siteye yerleştirilmesi ve internet

98. Silver ve Diğerleri/İngiltere davası, no. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75 §113; Kaya/Türkiye davası, no. 22729/93, §106.

99. Kudla/Polonya davası, no. 30210/96, §157.

100. Silver ve Diğerleri/İngiltere davası, no. 5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75 §113; Kaya/Türkiye davası, no. 22729/93, §106.

101. Smith ve Grady/İngiltere davası, no 33985/96 33986/96, § 138.

102. Iatridis/Yunanistan davası, no. 31107/96, § 60.

103. Kudla/Polonya davası, no. 30210/96, §158.

104. Silver ve Diğerleri/İngiltere davası, no.5947/72; 6205/73; 7052/75; 7061/75; 7107/75; 7113/75; 7136/75 §113; Kudla/Polonya davası no. 30210/96 §157.

kullanıcılarının internet bağlantısının kesilmesi halinde bağlantının yeniden tesis edilerek ilgili tazminatın ödenmesi sayılabilir.

104. Bireyleri özel şirketlerin insan hakları ihlallerine karşı koruma yönünde pozitif yükümlülükleri olan devletler bu tür ihlallerde, ihlalden etkilenenlerin yargı dahilindeki ve yargı dışındaki mekanizmalara erişimini sağlayacak uygun tedbirleri almalıdırlar<sup>105</sup>. Birleşmiş Milletlerin İş ve İnsan Haklarıyla ilgili Rehberlik İlkelerinde, işletmelerin erişilebilir, süreçleri önceden tahmin edilebilir (sürecin her bir evresi için zaman süreleri belirtilerek, açık ve bilinir bir sürecin, süreç türlerinin ve alınabilecek mevcut sonuçların ve bunların izlenmesine ilişkin araçların sağlanması) adil (bilgi kaynaklarına, danışmanlık ve uzmanlık bilgilerine erişim) saydam ve bireylere doğrudan doğruya uluslararası insan hakları standartlarına tamamen uygun hukuk çözümleri sunabilecek şikayet mekanizmaları oluşturmalarının gerekli olduğu belirtilmektedir<sup>106</sup>.

105. İnternet kullanıcılarına yararlanabilecekleri hak telafisi araçlarıyla ilgili açık ve saydam bilgiler verilmelidir. Bu bilgiler internet servis/çevrim içi hizmet sağlayıcılarının kullanım ve/veya hizmet koşullarında veya diğer kılavuz bilgileri ve politikalarında yer alabilir. İnternet kullanıcılarına kaygılarını iletebilmek üzere internet servis/çevrim içi hizmet sağlayıcılarıyla temas kurmaları için pratik ve erişilebilir araçlar sağlanmalıdır. İnternet kullanıcıları bilgi talep edebilmeli ve sorunlarına çözümler arayabilmelidirler. İnternet kullanıcılarının yararlanabileceği bazı çözümler arasında, kendilerinin veya başkalarının insan hakları ihlal edildiğinde başvurabilecekleri, internet servis sağlayıcılarının veya tüketicileri koruma derneklerince sunulan yardım telefon hatları veya acil yardım telefon hatları sayılabilir. Aynı zamanda kamu makamları ve/veya diğer ulusal insan hakları kurumları (ombudzmanlar), veri koruma makamları, elektronik iletişim düzenleme kurumları, vatandaş danışma büroları, insan hakları veya dijital haklar dernekleri veya tüketici kuruluşlarının da rehberlik sağlanmalıdır.

106. İnternet kullanıcıları siber suçlara karşı korunmalıdır. Budapeşte Sözleşmesine taraf ülkeler vatandaşlarını internet üzerindeki suç faaliyetlerine ve suçlara karşı koruma yönünde yükümlülükler üstlenmişlerdir. İnternet

---

105. Kurumsal sosyal sorumluluk konusu ve devletlerin insan haklarını koruma yükümlülükleri Açıklayıcı Not'un 19.ve 28. Maddelerinde açıklanmaktadır.

106. Bakınız: İnsan Hakları Konseyince, İnsan Hakları ve ülke aşırı kurumlar ve diğer işletmeler konulu, A/HRC/RES/17/4 sayılı Karar Tasarısı, Bölüm III, ilke 28-31'de onaylanan, "Birleşmiş Milletlerin 'Koru, Saygı Göster ve Çare Bul' Çerçevesinin uygulanmasını sağlayan, İş ve İnsan Haklarıyla ilgili Rehberlik İlkeleri (A/HRC/17/31).

kullanıcılarının internette işlenen veya internet kullanılmak suretiyle gerçekleştirilen suç faaliyetlerine karşı korunma konusunda makul bir beklentiye sahiptirler.

107. Burada gizliliğe, bilgisayar verilerinin ve sistemlerinin bütünlüğüne karşı işlenen ve bilgisayarlarla ilgili suçlar üzerine odaklanılmıştır. Burada içerikle ilgili suçlar (çocuk pornografisi, telif hakkı ihlalleri) kapsamamıştır çünkü bu suçların Kılavuzun, çocukların haklarıyla ilgili bölümünde ele alındığı düşünülmektedir. Hak sahiplerinin korunmasının internet kullanıcılarından ziyade özellikle bu grubun çıkarlarını ilgilendirdiği düşünülmektedir. Ayrıca, iletişime müdahale ve gözetleme, gizlilik ve veri korumayla ilgili bölümde ele alınmaktadır.

108. İnternet kullanıcılarının bilgisayar sistemlerini rahatsız edilmeksizin ve kendilerini herhangi bir kısıtlamaya sokmadan yönetme, işletme ve kontrol etme konularında haklı bir çıkarları vardır. İnternet kullanıcıları donanım, bilgisayar parçaları, kurulumu yapılan sistemdeki depolanmış veriler, bölümler, veri trafiği ve içerikle ilgili veriler dahil olmak üzere, bilgisayarlarının tümüne veya bazı parçalarına yasal olmayan bir biçimde erişime karşı korunmalıdırlar. Buna, internet kullanıcılarının gizli verilere (şifreler, bilgiler ve sırlar vb.) erişim gibi, sistem ve verilerinin engellenmesine yol açabilecek, bilgisayar sistemlerine ve verilerine yetkisiz müdahaleye (hackleme, şifre kırma, veya diğer tür bilgisayar ihlalleri) karşı korunmayı da içerir<sup>107</sup>.

109. İnternet kullanıcıları aynı zamanda zararlı bilgisayar kodları gibi (örneğin virüsler ve Truva atları gibi), bilgisayar verilerine müdahaleye karşı da korunmalıdır<sup>108</sup>. Kullanıcılar aynı zamanda bilgisayar veya telekomünikasyon sistemlerine karşı bilgisayar verilerinin<sup>109</sup> sokulması, iletilmesi, bu verilerin silinmesi, değişime uğratılması veya baskılanması gibi, örneğin verilen hizmeti önleme saldırıları gibi programlar kullanılması, sistemlerin çalışmasını önleyen veya büyük ölçüde yavaşlatan zararlı kodların kullanılması, ve sisteme çok büyük miktarlarda elektronik posta göndererek sistemin iletişim işlevlerinin bozulması (spam) gibi yöntemlere karşı da korunmalıdırlar. Bu girişimler yerel yasalara bağlı olmak üzere idari veya ceza suçları kapsamına girebilir.

110. İnternet kullanıcıları verilerin yetkisiz bir biçimde oluşturularak veya değiştirilerek, verilerdeki bilgilerin, hakiki bilgiler olmaları esasına göre gerçekleştirilen

107. Siber suçlarla ilgili Budapeşte Sözleşmesi, Madde 2, Açıklayıcı Rapor, §.44-50.

108. a.g.e. Madde 4, Açıklayıcı Rapor §, 60-61.

109. a.g.e. Madde 5, Açıklayıcı Rapor § 65-69.

yasal işlemlerde, farklı bir kanıtsal değer kazanmalarına neden olacak şekilde gerçekleştirilen bilgisayar sahteciliğine karşı korunmalıdır<sup>110</sup>.

111. Bilgisayar kullanıcılarının bilgisayar sistemlerine sunulan veya yönetilen varlıkların (elektronik fonlar, yatırılan paralar) korunması konusunda haklı bir çıkarları vardır. Bu varlıklar internet kullanıcılarının varlıklarında (para, ekonomik değeri olan maddi ve maddi olmayan varlıklar) doğrudan ekonomik veya sahiplik kaybına yol açan bilgisayar sahteciliği manipülasyonlarına karşı korunmalıdır<sup>111</sup>.

112. İnternet kullanıcılarının siber suçlara karşı korunmalarına yönelik herhangi bir güvenlik tedbiri, özellikle de özel ve aile yaşamı ve ifade özgürlüğü hakkı olmak üzere, AİHS standartlarıyla tam bir uyum içinde olmalıdır<sup>112</sup>.

113. İnternet kullanıcıları, AİHS'nin 8. Maddesinde yer alan adil yargılanma hakkına sahiptirler. Bu husus internet kullanıcılarının faaliyetleriyle ilgili olarak, medeni hak ve yükümlülüklerinin veya suç isnatlarının belirlenmesine ilişkindir. Bu husus özellikle de AİHM'nce açıklanan temel ilkelerle ilgili olup, bu ilkeler bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde adil ve kamuya açık bir yargılama, mahkemede dava açma, anlaşmazlığın nihai bir şekilde tespiti, gerekçeli bir karar ve kararın icra edilmesi, tarafların avukatlarının delilleri ve konumlarını tarafsız bir mahkemeye veya jüriye sunarak duruşma yapılması ve silahların eşitliği ilkesine uyulmasıdır.

114. AİHM, internetle ilgili davalarda olmamakla beraber, adaletin sağlanmasının niteliği (bağımsızlık, tarafsızlık, mahkeme heyetinin yetkinliği), tarafların haklarının korunması (adil muhakeme, silahların eşitliği ilkesi ve kamuya açık duruşma) ve adaletin etkin bir biçimde sağlanması (makul bir süre) ile ilgili olarak genel ilkeler oluşturmuştur.

115. İnternet kullanıcıları mevcut olan ve etkili tüm iç hukuk yolları tüketildikten sonra nihai kararın verildiği tarihten itibaren altı ay içerisinde<sup>113</sup> Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine bireysel dava açma hakkına sahiptir.

---

110. Ibid. Article 7, Explanatory Report § 81.

111. Ibid. Article 8, Explanatory Report § 86-88.

112. Ibid. Article 15.

113. İşbu süre AİHS'ne Ek 15 n'lu Protokolün yürürlüğe girmesinden itibaren dört ay olacaktır.









16 Nisan 2014 tarihinde Bakanlar Komitesi, İnternet kullanıcılarının insan hakları kılavuzunu içeren ve CM/Rec(2014) referanslı tavsiye kararını kabul etti. İnternet bireylerin günlük yaşamlarında ve genel olarak her türlü toplumsal konuda önemli bir rol oynuyor. İnternet, vatandaşların bilgiye ve hizmetlere erişimini, bağlantı ve iletişim kurmalarını ve küresel düzeyde fikir ve bilgi paylaşımını sağlayan ve sürekli gelişen bir araç . İşbu kılavuz, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi'nin, insan haklarının farklı veçhelerinin korunmasını konu alan diğer Sözleşme ve belgelerinden yola çıkıyor. Aynı zamanda bu hak ve özgürlüklerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce ve Avrupa Konseyi'nin diğer ilgili hukuksal birimlerince süregelen yorumlanmasından ilham alıyor. Kılavuz, çevrimiçi bağlamda insan haklarının bütünüyle hayata geçirilmesini güvence altına almak isteyen tüm paydaşlarca önemli bir kaynak belge kabul edilmeli.

Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler, onaylamış buldukları Sözleşme ve Tavsiye kararlarının içerdiği tüm hak ve özgürlüklere riayet etmek, bu hak ve özgürlükleri korumak ve hayata geçirmekle yükümlüdür.

[www.coe.int](http://www.coe.int)

Avrupa Konseyi Kıta'nın öncü insan hakları örgütüdür.  
28'i Avrupa Birliği üyesi olmak üzere, toplam 47 üyesi vardır.  
Tüm Avrupa Konseyi üyesi devletler, insan hakları, demokrasi ve hukuk devletini korumak için hazırlanan bir andlaşma olan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni imzalamıştır.  
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Sözleşme'nin üye devletlerde uygulanmasını denetler.

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE